

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

FLCÍFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Enn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a Lovitokon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyeg-dij minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A „papi özvegy- és árvaház“ eszméjéhez.

II.

„Az igazságot követvén szeretetben, mindenestől fogva növekedjünk abban, a ki fő, t. i. a Krisztusban.“

Efész. 1: 15.

Midőn a papi özvegy- és árvaház eszméjéhez e Lap f. évi 5-ik számában hozzászóltam, semmi egyéb czélom nem volt, mint pártolni magát az eszmét, melyet helyeseltem; de rámutatni egyszersmind azon egyoldalúságra, melynek kíséretében az eszme megjelent.

Helyeseltem az eszmét, mert a jót, jöjjön az bárkitől, baráttól vagy ellenségtől, egyaránt készséggel fogadom; helyeseltem, mert az országos gyámintézet felállítása ügyében eleitől fogva az levén meggyőződés, hogy ennek kedvéért a meglevő egyházmegyei gyámintézeteket elpusztítani nem szükség, de a tulajdonjog szentségénél fogva nem is szabad, hanem az egy célra való működés s a terhek és jogok kölcsönös megosztása által az országos gyámintézettel egyesíteni s ahoz mintegy assimilálni kell: a fölvetett eszmében egy új, az általam régebben ajánlottnál is egyszerűbb alkalmas módot láttam ezen egyesülésnek akként való létesítésére, hogy az országos gyámintézet a kiskoru gyermekekkel hátramaradt, valamint a magános vagyontalan özvegyek részére menhelyről s esetleg, ha a szükség idővel úgy kívánná, menhelyekről gondoskodik, de egyet már a közel jövőben (és nem 10 év múlva), ha másként nem lehetne, kezdetben bérházban állít fel Budapesten, az ország központjában; felveszi abba a mostan élő s az e. m. gyámintézetek által segélyezett, de ezen segély mellett még mindig nagy szükségét szenvedő egészen vagyontalan özvegyeket és árvákat is; gondoskodik azok fentartása és neveltetéséről s ekként

az e. m. gyámintézetek terhének egy részét átvevén, a többi özvegyek, úgy a most élők, mint a jövődöbeliek segélyezését is bizza az egyházmegyei gyámintézetek gondjaira. Így megtörténnék a munkában való egyesülés; országos lenne a gyámintézet a nélkül, hogy az egyházmegyék joga bármiben is sérelmet szenvedne vagy azok fenmaradása kockára tétetnék; mert hiszen a munkamegosztás által az ő terhök is könnyebbülne; az országos gyámintézet pedig, melynek ekként munkás tagjaivá lennének, az ő támogatásukkal nemcsak tőkében, hanem időben is sokat nyerne.

Igy gondoltam én ezt s ma is csak így gondolom kivihetőnek s épen ezért kellett rámutatnom azon egyoldalúságra, mely ismét a már létező e. m. gyámintézetek számba vétele nélkül, csak 10 év múlva s akkor is minden özvegyre nézve kötelező kényszer-segélyezéssel akarná a kérdést megoldani; a mi szerintem épúgy útját vágná a különben helyes és üdvös eszme megvalósulásának, mint a hogy útját vágta a konventi tervezetnek az, hogy a segélyezésnél szorosán és egyoldalulag csak a mereven osztó igazságot akarta követni.

Az országos papi özvegy-árvaházat én a segélyezés oly módjának és magasabb mérvének tartom, melyet csakis az oly özvegyeknek és árváknak lenne joguk első sorban igénybe venni, kik legszegényebbek, legszerencsétlenebbek, kiknek fejöket nincs hová lehajtani. Csak ezek után következénnék a magános özvegyek, kikből aztán jó diakonissák válhatnának, s legvégül azok, kik ezeken kívül belépni kívánnának. És ezt a papi özvegy- és árvaház alapszabályaiba sem lehetne másképen betenni, mert hiszen a segélyezés ezen módjának épen az a főczélja, hogy azokon

segítsen, a kik arra leginkább rá vannak szorultva. A diakonissa intézménynek ezzel való összekapcsolása csak mellékcél, mely hogy valósulhat-e, azt csak az idő fogja megmutatni. Annyit azonban már most teljes valószínűséggel megmondhatunk, hogy akik családi helyzetök vagy bármely más ok miatt csak parancs-szóra, kényszerítve lépnének be, azok nem is lennének jó diakonissák; az öregek és betegek pedig így bekényszerítve csak fölösleges terhére lennének az intézetnek, mert lekötnek még az ezen mellékcélra fölhasználható erőket is.

Segélyezésnél kényszert használni már magában is képtelenség, hát még ott használni kényszert, hol egy már megszokott s gyakorlatban levő segélyezési módot fenekestől kellene felforgatni! A papi özvegy-árvaház beválik egy újabb és pedig az eddig szokottnál hathatósabb segélyezési módnak; de nincs arra szükség, hogy kényszer útján mintegy kaszárnyarendszert vigyünk bele, mert ez nemcsak nem jogos, de a létező viszonyok között nem is lehetséges. Hogy beválik-e egyszermind diakonissa intézetnek? ez, mint mondtam, a jövő titka; de mert valamit elgondolni és megvalósítani két különböző dolog: tehát türelemmel kell várunk a jövőre s minthogy egyszerre mindezt, még ha 10 év múlva kezdenénk hozzá, sem lehetne megvalósítani, már most a legközelebbi jövőben kellene egy papi özvegy-árvaháznak az ország központjában való szervezésével hozzáfognunk a munkához, melynek eredménye aztán önként

megmutatná, hogy szükséges-e az ország különböző pontjain több ilyeneket felállítani?

Nem élek az ábrándok világában, hanem az életet s az embereket a magok igaz valóságában tekintetem mindig, pedig ifjkoromban nekem is voltak eszményeim. Egyszer templomot kellett építeni egyházamban. Presbiteriumom templomépítési adót akart kivetni, de én nem engedtem, hanem önkéntes adakozásra hívtam fel a híveket. A presbiterek közül sokan csóválták fejüket, de a templom felépült s még pénz is maradt. Hallgatóim közül a szegényebbek 10—20, a jobb módúak 50—100 frtot ajánlottak önként s a mit ajánlottak, minden zaklatás, sőt kérés nélkül be is fizették. Meg vagyok győződve, hogy ha felényít vetettek volna rájuk, azt sem fizették volna oly szívesen, mert ismerem és ismerem az emberi lélek azon természetét, hogy a kényszert gyűlöli, ellenben, ha nemesebb érzületére hivatkoznak, akkor lelkesül.

Hagyjunk fel tehát a kényszerrel ott, a hol valami jót és üdvöst akarunk kivinni, mert a kényszer ily dolgoknál, tapasztalásom szerint, de lélektanilag is, nemcsak a *legtisztább erkölcsi*, hanem még a *hasznossági elvekkel* is merőben ellenkezik. Pedig e Lap f. évi 7-ik számában az „*Új gondolat felújítása*“ című czikk épen az ellenkezőt állítja s tulajdonképen ez adta most a tollat kezembe.

Mert hát én embertársainkkal való minden viszonyunkban és eljárásunkban a *legtisztább erkölcsi elvnek*, melyet velök szemben követnünk

❖ TÁRCZA. ❖

Alkalmi visszaemlékezések.

Albrecht főherczeg halála alkalmából több napilap érintette, hogy az ő édes anyja buzgó protestáns nő volt, kinek holttestét a kapuczinusok nem akarták a császári család sírboltjába befogadni, míg végre Ferencz császár e szavakkal vetett véget az ellenkezésnek: „*Szeretetlenben élt közöttünk, szeretetlenben nyugodjék is közöttünk.*“

Ennyit említnek a napilapok; a dolog azonban nem ilyen simán folyt le. Alkalmoszerű lesz róla kissé bővebben megemlékezni.

Károly főherczegnek, a nagy hadvezérnek neje, a most elhunyt Albrecht főherczeg édes anyja, *Henriette* nassau-weilburgi herczegnő, egy rendkívül buzgó *kálvinista* fejedelmi nő volt. Férjét és gyermekeit a leggyöngédebb szeretettel ölelte át, melyet azok is hasonló szeretettel viszonzottak. A sors úgy akarta, hogy hirtelen kellett megválnia szeretteitől. 1829 deczember második felében skarlátta esett s miután *Hausknecht* ref. superintendenstől felvette az úrvacsoráját, szerető s őt hűn ápoló férjének karjai közt azon hó 29. napján elszenderült.

A családtagok mély bánatához a r. kath. papság által támasztott nehézség járult. Róma papjai ugyanis semmiképen nem akartak belenyugodni abba, hogy egy kálvinista herczegnő a császári család temetkező helyén, a kapuczinus templom kriptájában, szerettei társaságában nyerhessen végső nyugvó helyet. A mélyen sujtott férj már-már el is határozta, hogy úgy elhunyt neje, mint a maga részére a Baden melletti Weilburgban külön sírboltot emeltet, mire Ferencz császár ezen határozott nyilatkozatot tevő: „*A hol én fogok nyugodni, ott nyugodjék az én kedves sógornőm is.*“

A papság ellenállását még e császári szó sem törte meg. A kapuczinus-guardian egész merészséggel jelenté a császárnak, hogy „a tisztelendő konvent nincs oly helyzetben, hogy egy prot. halottat sírboltjába befogadjon.“ Ferencz császár e jelentésre a következőleg felelt: „*Elhiszem édes Guardián, hogy a szerzet az én kedves sógornőmet nem akarja befogadni; de az én kedves sógornőm velünk marad, a mint az életben is velünk volt; s én még ma fogok intézkedni, hogy egész családommal Önöktől kiköltözködjem; én saját kriptát építtetek magunknak, hogy ezentul senkit zavarba ne hozzak.*“

Erre az ultimatumra aztán megtört a klérus ellenállása. A guardian csakhamar egész alázatossággal jelenté, hogy „a konvent nagyon megtisztelve érzi magát, ha az elhunyt főherczegnő tetemeit sírboltjába fogadhatja.“

kell, azt tartom, hogy *igazságunk szeretettel* s viszont *szeretetünk igazsággal legyen párosulva.*

Ezen szeretettel párosult igazságot fel is találok én mindenütt, hol az emberek haláluk esetére hátramaradottaik kölcsönös segélyezésére társultak; fel a biztosító intézetek úgynevezett életbiztosítási csoportjainál, hol az első részletfizetés után azonnal elhalt szerencsétlen ember utódainak úgyszólván ingyen fizetik ki a biztosított összeget; de e mellett a sokkal szerencsésebb, mert hosszú ideig fizető fél örökösének is megtérítik legalább nagy részét a biztosított összegben annak, a mit évek hosszú során át befizetgetett; feltalálok a szeretettel párosult igazságot a kölcsönös biztosítás alapján nyugvó egyházmegyei gyámintézeteknél is, melyek hasonló méltányossággal járnak el a szerencsétlenebbek iránt, de a mellett a szerencsésebbektől sem tagadják meg azt, a mi őket jogosan illeti; csak abban nem tudom feltalálni sem a szeretetet, sem az igazságot, hogy lehessen olyan eset, melyben az egymás kölcsönös biztosítására társult felek közül bárki, az erkölcsi okon kívül bármilyen ok miatt az őt jogosan illető segélytől megfosztassék.

Gazdag ref. papné különben is olyan ritka, mint a fehér holló s ha van is ilyen egy-kettő, czekekkel szemben sem szabad sem a jogot, sem az egyenlőség s testvériség szent elvét megtapodni.

Az *igazság szeretet nélkül* csak olyan, mint a régi farizeusok igazsága volt, mely nem bő-

völködött felebb a törvény betüinél, mitől maga a Megváltó óva intett bennünket; *a szeretet pedig igazság nélkül* olyan, mint a mai anarchisták szeretete, kik csak egymást szeretik, de ki náloknál csak valamivel is többet bír, azt halálból gyűlölik.

Általában, ha bármely dologban is az igazságot keressük, soha sem találjuk meg azt más-ként, mintha a fenforgó kérdést nem subjektív, hanem tisztán objektív szempontból tekintjük s épen ezért, ha netalán engem is azzal gyanúsítana valaki, hogy én itt *pro domo mea*, saját érdekemben beszéltem, ki kell jelentenem, hogy merőben csalódik.

„*Szegények mindenkor lesznek veletek*“, — mondá Urunk; kétszeresen szeressük és ápoljuk tehát a szerencsétlen özvegyeket és árvákat; de ne legyünk igazságtalanok másokhoz sem, hanem jeligenk szerint *az igazságot köelve szerethetben, mindenestől fogva növekedjünk abban, a ki fő, t. i. a Krisztusban*“!

Justus.

TANÜGY.

Az érettségi vizsgálati utasítás ügye a tiszántuli ev. ref. gymnasiumokban.

Az érettségi vizsgálaton követendő eljárást tudvalevőleg a közokt. minisztertől 1884-ben kiadott „vizsgálati utasítás“ szabályozza az egész ország középiskoláiban. Ez utasítás elveitől természetesen az autonóm tanintézetek sem térhetnek el, de a prot. gymnasiumok a kisebb jelentőségű s a vizsgálat lényegét nem érintő kérdésekben

Megtörtént tehát a temetés az év utolsó napján a Burg egyik termében, a bécsi két hitfelekezetű prot. papság tagjainak részvételével. A sírboltba azonban már csak maga Hausknecht superintendens kísérhette le a halottat, még pedig oly feltétel alatt, hogy itt már csak halk (nem hallható) imát mond a koporsó felett s papi ornatusa felibe köpenyegét vesz, mivel „*úgyis nagyon hideg van.*“ Mindkét jellemző feltételt — propter bonum pacis — természetesen teljesíteni kellett.

A dicső emlékü József nádor első neje is, mivel görög-keleti vallásu orosz főhercegnő volt, az *ürömi* sírkápolnában nyugszik; midőn pedig ugyancsak József nádor harmadik neje, az áldott emlékü *Mária Dorottya* württembergi protestáns hercegnő (1855.) meghalt: létrejött az ausztriai uralkodóház összes tagjait kötelező házítörvény (Hausgesetz), melynek értelmében osztrák főherceg mást, mint r. katolikus vallásu nőt el nem vehet.

* * *

Nemrég szóba került az országgyűlésen az a valóságos anomalia, hogy a nem r. kath. vallásu katonákat kényszerítik a r. kath. isteniszteletben való részvételre, térdeplésre stb. Erről egy igen érdekes történet jut eszembe III. Napoleon császárságának fénykorából. Ünnepeles nagy mise volt a Notre-Dame székesegyházban; a csengettyű jeladására térdre hullt a tengernyi nép,

csak egy kivezényelt katona maradt állva, mint magános fenyő a letarolt erdőség közepette. Természetes, hogy a *hugenotta katonát* — mert az volt — rögtön bebörtönözték s igen keményen — talán több évi várfogságra — elítélték. Az *angol nagykövet* azonban, kinek tudomására jutott a dolog, erélyesen közbelépett, a mi nek az lett az eredménye, hogy a hugenotta katona nemcsak kiszabadult börtönéből, de a katonaságból is elbocsáttatott.

A mai magyar „szabadelvűség“ pedig könnyen átsiklik az egész dolgon olyan érvekkel, hogy a Gusztáv Adolf katonái is — a mi bizonyos és természetes — meg a Bethlen Gábor katonái is — a mit még be kellene bizonyítani — térdepeltek. Hanem a maroknyi mohamedán bosnyák katonaságot bezzeg nem térdepeltetik le, sőt külön tábori imámokat és szakácsokat tartanak nekik. Senki sem kívánja, mint egyik „szellemes“ r. kath. pap-képviselő megjegyezte, hogy vallás szerint alakítsák meg az egyes katonai szakokat vagy csapatokat; de az tény, hogy egy kis jóakarattal nagyon könnyen meg lehetne kimélni minden katonát a hitével és vallásával ellenkező szertartáson való részvételtől.

Révész Kálmán,

sajátos viszonyaikból folyólag helylyel-közzel fentartottak oly nemű szokásokat is, a melyek a miniszteri utasítás alapján álló közgyakorlattól eltérnek; sőt a tiszántuli ref. egyházkerület ugyancsak e miniszteri utasítás tekintetbe vételével 1884-ben teljes szabályzatot dolgozott ki a kebelében levő 3 főgymnasium számára, a mely szabályzat, mint az érettségi vizsgálati eljárás zsinórmértéke azóta 10 éven át fennállott a vizsgálatainkra kiküldött kormányképviselők részéről is teljesen respectálva.

E szabályzatban megtartotta az egyházkerület az írásbeli érettségi vizsgálatra nézve azon, még a középisk. törvény meghozatala előtt 1880-ban elfogadott elvet, hogy az eredmény összehasonlítása céljából minden gymnasiumában ugyanazon írásbeli feladatokat tűzi ki s így az írásbeli vizsgálatokat minden intézetben ugyanazon időben tartja; megtartotta továbbá azt a régi protestáns szokást is, hogy a szóbeli vizsgálaton a kérdéseket — a szaktanároktól betérjesztett kérdésjegyzék alapján — a vizsg. elnök adja fel; a vizsgálatok eredményének megállapításánál a tanintézet minden rendes tanárának szavazatot biztosított, végül a maturandusok írásbeli dolgozatait nemcsak illető szaktanárral, hanem ugyanazon szaknak a tanintézetben működő másik tanárával is, vagyis két tanárral bíraltatja meg.

A mint pár évvel ezelőtt a szatmári gymnasium főgymnasiummá emelkedett és az érettségi vizsgálat tartására jogott nyert, az ottani tanári kar mindjárt megütöközött e vizsgálati szabályzatban, a mely egyes pontjaiban végre is eltér az országos miniszteri utasítástól s mindjárt kérte az egyházker. közgyűléstől e szabályzat megszüntetését, de kérelme elutasított. Most midőn már több évi gyakorlat is meggyőzte a szatmári tanárkart e szabályzat követelte eljárás nehézségeiről, igazgatótanácsa utján fordult ismét az egyházkerülethez ama szabályzat eltörlése végett.

Az egynázker. közgyűlés, mivel a szabályzat meghozatala óta főgymnasiumaink száma épen megkétszereződött és így ha egyáltalán van valami nehézség az

eddig vizsgálati eljárásban, az a tanintézetek számának növekedésével csak fokozódhatik, a szatmári kérelmet a kerületi tanügyi bizottsághoz tette át tárgyalás végett, a tanügyi bizottság elnöksége pedig a tárgyalás előkészítése céljából a debreczeni ref. főgymn. tanárkart kérte fel ez ügyben véleményadásra. A tanári karnak a felforgó kérdésben betérjesztett véleményes javaslata a következő:

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

A szatmár-németi ev. ref. főgymnasium tanártestületének és igazgatótanácsának az egyházkerületünk gymnasiumaiban fennálló „Érettségi vizsgálati szabályzat és utasítás“ megváltoztatását s hatályon kívül helyezését kérő beadványa tárgyában véleményadásra szólítottatván fel: észrevételeinket s javaslatunkat a következőkben van szerencsénk tisztelettel előterjeszteni:

Mindenekelőtt a szatmár-németi főgymn. és igazgatótanács kérelmének megvilágításából szükségesnek látjuk beadványuknak az érettségi vizsgálati szabályzat és utasítás ellen emelt kifogásait pontonként felsorolni. Az említett beadvány kifogásolja:

1. hogy az egyházkerületi Utasítás 7-ik §. szerint az írásbeli feladványok nem a vizsgálobizottság elnökéhez, hanem a püspökhöz küldendők fel s a püspök küldi vissza az igazgatóságnak a kidolgozandó tételeket, s ha azokat nem helyeselné, visszautasítja vagy újakat tűz ki. Ezzel kapcsolatban főleg kifogásolva van a hivatolt §. azon intézkedése is, hogy „mind a három főgymnasiumban ugyanazon feladatok tűzendők ki az érettségi írásbeli vizsgára.“

2. Kifogásolja a beadvány az Utasítás 23. §. át, mely szerint „a szóbeli vizsgálatokon a szaktanár által előlegesen benyújtott kérdésjegyzék alapján a kérdést a vizsgálobizottsági elnök teszi fel s a szaktanár fejtegetti“.

3. Kifogása van a beadványnak az Utasítás 3. §. 4-ik kikezdése ellen, melynél fogva „az érettségi vizsgálobizottságnak a gymnasium minden rendes tanára

Úti emlékek.

— A magyar tanárok olaszországi tanulmány-útjából. —

(Folytatás)

A S. Pietro in Vincoli templomból kilépve, balra a Via della Polveriba fordulunk, mely ódon épületek és falak közt egyre szélesedve, lejtősen vezet le a mélyen fekvő Colosseum-völgybe. Az utca végén kiérve az épületek közül, az idők viszontagságaitól megbarnult, óriás magasságu és tömegü körívet alkotó kőfalakra esik tekintetünk. A meglepetés és bámulat hangjai egyszerre törnek ki keblünkől, s az impozáns látvány önkénytelenül is megállásra készlet. A flaviusi Amphitheatrum, az ókori romok óriása, a világbíró Róma hatalmának és nagyságának mindenkor symboluma áll előttünk s környezetéből magasan kiemeikelve, komor méltósággal uralkodik a Palatin, Esquilin és Coelius völgyén, noha a hírvágy és hitbuzgóság nemcsak díszitől, hanem falainak mintegy kétharmadától is megfosztotta immár.

Állóhelyünkől nézve azonban, ma is annál felségesebbnek tűnik fel, mivel épen az esquilinusi oldalon épségben maradt falainak négyemeletnyi eredeti magasságát látjuk. Előtte a földszint — bármerre tekintünk — e kolosszális rom omladékai borítják szerte-szét. Itt egymásra borult csonka granit oszloptörzsek, amott márvány lépcső maradványok, vagy egymásra halmozott travertin kockák hevernek szanaszét.

De mielőtt közelebbről szemügyre vennők a római építészet e legnagyobb emlékét, röviden meg kell ismerkednünk rendeltetésével és történetével.

Mi sem tünteti föl annyira a római ókor és a régi görög, valamint a mai Európa gondolkodás és érzésmódja között levő roppant különbséget, mint ama fölfogás, melylyel az amphitheatrumi játékok felől e három korszak műveltjeinél és népeinél találkozunk.

Az ókori görög virágzó állapotában az amphitheatrum embertelen multságait soha sem ismerte, a római hódoltság korában is csak a nép söpredéke tudott bennök gyönyörködni. Az athenei nép állítólag még ekkor is később volt az ily látványosságról inkább lemondani, semhogy feldöntse az oltárt, melyet az irgalom istenének emelt. Görög földön amphitheatrumok romjával nem is találkozunk; míg Itália egymaga ma is kilenczvenegyet, s az ókori római birodalom többi tartományai együttvéve körülbelül még megannyit tudnak ma is felmutatni.

Valóban, ha nem ismernők az amphitheatrumi kegyetlen élvezeteknek Róma politikai és társadalmi életében gyökerező okait, csudálnunk kellene, hogy annak a népnek, mely a görög athletika és gymnastika nemesebb versenyét a szereplők meztelensége miatt nem tudta összeegyeztetni illemérzékével; erkölcsi érzéke nem háborodott fel védtelen és ártatlan emberek s vadállatok vérehullásától. Pedig kétségtelen, hogy alig aka-

tagja" és továbbá, hogy a 6-ik kikezdés szerint „a szóbeli vizsgán“, a 16-ik szerint „a szóbeli vizsgát megelőző értekezleten“, s végre a 25. §. szerint „a szóbeli vizsgálat után tartott értekezleten is az egész tanári testület jelen van és szavazati joggal bír minden egyes tanár“.

4. Kifogás alá esik a beadványban a 25. §. azon pontja is, hogy „az írásbeli dolgozatokat a szaktanárokon kívül még egy ugyanazon szakbeli tanár is átvizsgálja“.

5. Végül a beadvány feltüntetni iparkodván az utasítás némely intézkedésének a gyakorlati kivitelben felmerült nehézségeit: „az egész egyházkerületi utasítás hatályon kívül helyezését s az egész érettségi vizsgálatnak a törvényen alapuló miniszteri utasítás értelmében leendő tartását kéri meg“.

Tanárságunk összevetvén a miniszteri utasítást az egyházkerület 10 év óta fennálló érettségi szabályzatával, úgy szintén a szatmár-németi beadvány kifogásait és indoklásait kellő figyelemre méltatván: a kifogásolt pontok sorrendjében a következő megokolt észrevételek és javaslatokban állapodik meg s tisztelettel kéri azoknak a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés által leendő elfogadását.

1. Tanárságunk utasításunk azon intézkedésében, hogy az írásbeli feladványok a vizsgálóbizottság elnöke helyett a püspöki hivatalhoz küldendők s a kidolgozandó tételeket a püspök küldi vissza, semmi sérelmet nem talál s a szatmár-németi beadvány azon egyetlen indokával szemben, hogy az a miniszteri utasítással nem egyezik meg, ezen eljárást továbbra is fentartandónak véleményezi. A feladványok vissza vagy vissza nem küldésének pusztá tényében sem látunk mi sérelmet, mert egyik utasításban sem találjuk azt az intencziót, hogy ugyanazon feladványoknak kellene okvetlen visszaküldetniök, sőt inkább mind a kettő szerint módosított vagy egészen új tételek is küldhetők vissza.

Ellenben az utasítás azon intézkedését, hogy „mind a három főgymnasiumban ugyanazon feladatok tűzendők ki az írásbeli vizsgára“, a magunk részéről sem helyeselhetjük s a szatmári beadvány indoklásait úgy a

főgymnasiumok számának szaporodására, mint a tantervi különbségekre s különösen a görög nyelvi feladat megválasztásából származó nehézségekre való tekintetből magunkévá tesszük. Sőt ez intézkedés eltörlését annyival inkább javaslatba hozzuk, mennél inkább meg vagyunk győződve, hogy a gyakorlatban nem valósítható az az intenczió, mely ez intézkedést egykor sugalmazta. Nem hisszük ugyanis, hogy valaha gyakorlatban kivihető volna, hogy a különböző főgymnasiumok tanulmányi állapota ugyanazon tételű érettségi dolgozatok összehasonlításából legyen megállapítható és elbíráható. Indokolásul még felhozhatjuk azt a körülményt is, hogy a főgymnasiumok száma 5-re szaporodván, ha mindegyikbe ugyanazon tárgy feladatok küldetnének vissza, annyi sok feladat lemásolásakor a visszaküldő hatóság legéberebb örködése mellett sem lehet kizárva oly véletlen hiba, mely esetleg a vizsgálat komolyságát veszélyeztethetné.

Tisztelettel javasoljuk ezért, hogy érettségi vizsgálati szabályzatunkból a 7-ik §. 3-ik bekezdése egészen töröltessék s ezentúl minden főgymnasium az érettségi írásbeli vizsgálatra minden tárgyból külön tételt kapjon. Ezen eljárásnak meglesz az előnye a gyakorlatban is, mert az írásbeli vizsgálatokat nem leendő szükséges minden intézetben ugyanazon napra határozni, hanem a tanárságok helyi viszonyaik tekintetbe vételével maguk fogják azt megállapítani.

2. Helyesléssel fogadja tanárságunk a szatmári beadványnak azon észrevételeit, melyeket az érettségi vizsgálatunkon eddig követett kérdéses módszer ellen indokul felhoz s javasolja, hogy e tekintetben főgymnasiumaink jövőre a miniszteri utasításnak az egész országban elfogadott és követett módjához alkalmazkodjanak; miért is utasításaink 23. §-a az állami utasítás 23. §-ával helyettesíttessék.

Javaslatunk támogatására első sorban is az 1893. év jun. 1—5. napjain tartott egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvének 182. pontjára utalunk, hol felügyelő

dunk az egész római irodalomban az utálat kifejezésére, melyet korunk is e vért bálványozó iszonyatos kedvtelések iránt méltó joggal érez.

Róma népét a legszenvedélyesebb érdeklődés vonzá e játékok felé, s az arena hőseit illető megjegyzések s a gladiator-életből vett hasonlatok még a legműveltebb emberek társalgásában is hézagpótló szövegek gyanánt szolgáltak. Az okok, melyek e kegyetlen szórakozást részben menteni látszanak, főleg háromfélék voltak. A rabszolgaság intézménye folytán óriási úr tántorgott a társadalom jogos és jognélküli két osztálya között. Emennek óriás tömege pusztá árucikk volt s létezését, becsét nem volt szokás mérni emberi mértékkel. Hozzájuk tartozott az elzüllöttek és gonosztevők hada, kiknek létezése a társadalomra közömbös, sőt veszélyes is vala. Szenvedésöket és elenyészésöket tehát nem volt oka a társadalomnak részvétellel kísélni. Már pedig az arena szereplőit rendszeresen ezek szolgáltatták.

Hozzájárult ehhez a megszokás hatalma, mely a zord és háborús időkben Eturiából és Campaniából behozott bajvívás és állathajsza iránt nemzedékről-nemzedékre mélyebb gyökeret vert. A megszokásnál pedig nincs nagyobb hatalom s ha népek felett vesz erőt, korszellemnek hívjuk, mely alól kivonni magát senkinek sem lehet. Legkevésbé vonhatta ki magát a korszellem befolyása alól a római világáros lakosságának túlnyomó többsége, mely az akkori világ összes nemzetének söp-

redékéből állt, s nyersebb s romlottabb volt, mint a mai modern világárosokban. A dologtalanság kétszeresen veszélyessé tette e proletár hadat, melynek híres jelszavát a „panem et circenses“-t (kenyeret és játékokat) a legbölcsebb uralkodók is figyelmökre méltatták, sőt népjognak ismerték el.

Nem tekintve az arena küzdelmeit, az amphitheatrumok kiállítás dolgában is a legizgatóbb látványosságot s a legtündéresebb pompát fejtették ki, hogy ritka és óriási ingert keltsenek e nagy mértékben elkényeztetett népben s kielégítve várakozásait, elfordítsák figyelmét a politikai élet hullámzásaitól. Óriási vonzerő rejlett végül abban a látványban, melyet az egybegyűlt 87,000 főnyi néptömeg látása okozott. Ha a nép önmagát így egybegyűlve látta — úgymond Goethe — önmaga felett bámulnia kellett, mert míg máskor egymással csak lőtásfutás közben, az utcai lármás tolongásban rend s fegyelem nélkül tudott érintkezni: addig az amphitheatrumban a sokfejű, sokféle érzelmű, ingatag állat nemesebb testté tömörülve egy tömeggé olvadt s egy alakot vett fel, melyet csak egyetlen szellem lelkesített. S ha volt még valami a császárság korában, a mi e tömeget lelkesíteni tudta, az nem lehetett más, mint a játékokon egybegyűlt tömegnek a képe, melyből még a hanyatlás korában is a római erő, nagyság és hatalom tükröződött vissza.

Sinka Sándor.

(Folyt. köv.)

sajátos viszonyaiból folyólag helylyel-közzel fentartottak oly nemű szokásokat is, a melyek a miniszteri utasítás alapján álló közgyakorlattól eltérnek; sőt a tiszántuli ref. egyházkerület ugyancsak e miniszteri utasítás tekintetbe vételével 1884-ben teljes szabályzatot dolgozott ki a kebelében levő 3 főgymnasium számára, a mely szabályzat, mint az érettségi vizsgálati eljárás zsinórmértéke azóta 10 éven át fennállott a vizsgálatainkra kiküldött kormányképviselők részéről is teljesen respectálva.

E szabályzatban megtartotta az egyházkerület az írásbeli érettségi vizsgálatra nézve azon, még a középisk. törvény meghozatala előtt 1880-ban elfogadott elvet, hogy az eredmény összehasonlítása céljából minden gymnasiumban ugyanazon írásbeli feladatokat tűzi ki s így az írásbeli vizsgálatokat minden intézetben ugyanazon időben tartja; megtartotta továbbá azt a régi protestáns szokást is, hogy a szóbeli vizsgálaton a kérdéseket — a szaktanároktól betérjesztett kérdésjegyzék alapján — a vizsg. elnök adja fel; a vizsgálatok eredményének megállapításánál a tanintézet minden rendes tanárának szavazatot biztosított, végül a maturandusok írásbeli dolgozatait nemcsak illető szaktanárral, hanem ugyanazon szaknak a tanintézetben működő másik tanárral is, vagyis két tanárral bíraltatja meg.

A mint pár évvel ezelőtt a szatmári gymnasium főgymnasiummá emelkedett és az érettségi vizsgálat tartására jogott nyert, az ottani tanári kar mindjárt megütöközött e vizsgálati szabályzatban, a mely egyes pontjaiban végre is eltér az országos miniszteri utasítástól s mindjárt kérte az egyházker. közgyűléstől e szabályzat megszüntetését, de kérelme elutasított. Most midőn már több évi gyakorlat is meggyőzte a szatmári tanárkart e szabályzat követelte eljárás nehézségeiről, igazgatótanácsa utján fordult ismét az egyházkerülethez ama szabályzat eltörlése végett.

Az egynázker. közgyűlés, mivel a szabályzat meghozatala óta főgymnasiumaink száma épen megkétszereződött és így ha egyáltalán van valami nehézség az

eddig vizsgálati eljárásban, az a tanintézetek számának növekedésével csak fokozódhatik, a szatmári kérelmet a kerületi tanügyi bizottsághoz tette át tárgyalás végett, a tanügyi bizottság elnöksége pedig a tárgyalás előkészítése céljából a debreczeni ref. főgymn. tanárkart kérte fel ez ügyben véleményadásra. A tanári karnak a fennforgó kérdésben betérjesztett véleményes javaslata a következő:

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

A szatmár-németi ev. ref. főgymnasium tanártestületének és igazgatótanácsának az egyházkerületünk gymnasiumaiban fennálló „Érettségi vizsgálati szabályzat és utasítás“ megváltoztatását s hatályon kívül helyezését kérő beadványa tárgyában véleményadásra szólíttatván fel: észrevételeinket s javaslatunkat a következőkben van szerencsénk tisztelettel előterjeszteni:

Mindenekelőtt a szatmár-németi főgymn. és igazgatótanács kérelmének megvilágításából szükségesnek látjuk beadványuknak az érettségi vizsgálati szabályzat és utasítás ellen emelt kifogásait pontonként felsorolni. Az említett beadvány kifogásolja:

1. hogy az egyházkerületi Utasítás 7-ik §. szerint az írásbeli feladványok nem a vizsgálóbizottság elnökéhez, hanem a püspökhöz küldendők fel s a püspök küldi vissza az igazgatóságnak a kidolgozandó tételeket, s ha azokat nem helyeselné, visszautasítja vagy újakat tűz ki. Ezzel kapcsolatban főleg kifogásolva van a hivatolt §. azon intézkedése is, hogy „mind a három főgymnasiumban ugyanazon feladatok tűzendők ki az érettségi írásbeli vizsgára.“

2. Kifogásolja a beadvány az Utasítás 23. §. át, mely szerint „a szóbeli vizsgálatokon a szaktanár által előlegesen benyújtott kérdésjegyzék alapján a kérdést a vizsgálóbizottsági elnök teszi fel s a szaktanár fejtegetti“.

3. Kifogása van a beadványnak az Utasítás 3. §. 4-ik kikezdése ellen, melynél fogva „az érettségi vizsgálóbizottságnak a gymnasium minden rendes tanára

Úti emlékek.

— A magyar tanárok olaszországi tanulmány-útjából. —

(Folytatás)

A S. Pietro in Vincoli templomból kilépve, balra a Via della Polveriba fordulunk, mely ódon épületek és falak közt egyre szélesedve, lejtősen vezet le a mélyen fekvő Colosseum-völgybe. Az utca végén kiérve az épületek közül, az idők viszontagságaitól megbarnult, óriás magasságu és tömegü körivet alkotó kőfalakra esik tekintetünk. A meglepetés és bámulat hangjai egyszerre törnek ki keblünkben, s az impozáns látvány önkénytelenül is megállásra késztet. A flaviusi Amphitheatrum, az ókori romok óriása, a világbiro Róma hatalmának és nagyságának mindenkor symboluma áll előttünk s környezetéből magasan kiemeelkedve, komor méltósággal uralkodik a Palatin, Esquilin és Coelius völgyén, noha a hírvágy és hitbuzgóság nemcsak díszeitől, hanem falainak mintegy kétharmadától is megfosztotta immár.

Állóhelyünkben nézve azonban, ma is annál felségesebbnek tűnik fel, mivel épen az esquilinusi oldalon épségben maradt falainak négyemeletnyi eredeti magasságát látjuk. Előtte a földszint — bármerre tekintünk — e kolosszális rom omladékai borítják szerte-szét. Itt egymásra borult csonka granit oszloptörzsek, amott márvány lépcső maradványok, vagy egymásra halmozott travertin kockák hevernek szanaszét.

De mielőtt közelebről szemügyre vennők a római építészet e legnagyobb emlékét, röviden meg kell ismerkednünk rendeltetésével és történével.

Mi sem tünteti föl annyira a római ókor és a régi görög, valamint a mai Európa gondolkodás és érzésmódja között levő roppant különbséget, mint ama fölfogás, melylyel az amphitheatrumi játékok felől e három kor szak műveltejénél és népeinél találkozunk.

Az ókori görög virágzó állapotában az amphitheatrum embertelen multságait soha sem ismerte, a római hódoltság korában is csak a nép söpredéke tudott bennök gyönyörködni. Az athenei nép állítólag még ekkor is készebb volt az ily látványosságról inkább lemondani, semhogy feldöntse az oltárt, melyet az irgalom istenének emelt. Görög földön amphitheatrumok romjaival nem is találkozunk; míg Itália egymaga ma is kilenczvenegyvet, s az ókori római birodalom többi tartományai együttvéve körülbelül még megannyit tudnak ma is felmutatni.

Valóban, ha nem ismernők az amphitheatrumi kegyetlen élvezeteknek Róma politikai és társadalmi életében gyökerező okait, csudálnunk kellene, hogy annak a népnek, mely a görög athletika és gymnastika nemesebb versenyét a szereplők meztelensége miatt nem tudta összeegyeztetni illemérzékével; erkölcsi érzéke nem háborodott fel védtelen és ártatlan emberek s vadállatok vérehullásától. Pedig kétségtelen, hogy alig aka-

tagja" és továbbá, hogy a 6-ik kikezdés szerint „a szóbeli vizsgán”, a 16-ik szerint „a szóbeli vizsgát megelőző értekezleten”, s végre a 25. §. szerint „a szóbeli vizsgálat után tartott értekezleten is az egész tanári testület jelen van és szavazati joggal bír minden egyes tanár”.

4. Kifogás alá esik a beadványban a 25. §. azon pontja is, hogy „az írásbeli dolgozatokat a szaktanárokon kívül még egy ugyanazon szakbeli tanár is átvizsgálja”.

5. Végül a beadvány feltüntetni iparkodván az utasítás némely intézkedésének a gyakorlati kivitelben felmerült nehézségeit: „az egész egyházkerületi utasítás hatályon kívül helyezését s az egész érettségi vizsgálatnak a törvényen alapuló miniszteri utasítás értelmében leendő tartását kérelmezi”.

Tanárszövetségünk összevetvén a miniszteri utasítást az egyházkerület 10 év óta fennálló érettségi szabályzatával, úgy szintén a szatmár-németi beadvány kifogásait és indoklásait kellő figyelemre méltatván: a kifogásolt pontok sorrendjében a következő megokolt észrevételek és javaslatokban állapodik meg s tisztelettel kéri azoknak a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés által leendő elfogadását.

1. Tanárszövetségünk utasításunk azon intézkedésében, hogy az írásbeli feladványok a vizsgálóbizottság elnöke helyett a püspöki hivatalhoz küldendők s a kidolgozandó tételeket a püspök küldi vissza, semmi sérelmet nem talál s a szatmár-németi beadvány azon egyetlen indokával szemben, hogy az a miniszteri utasítással nem egyezik meg, ezen eljárást továbbra is fentartandónak véleményezi. A feladványok vissza vagy vissza nem küldésének pusztá tényében sem látunk mi sérelmet, mert egyik utasításban sem találjuk azt az intencziót, hogy ugyanazon feladványoknak kellene okvetlen visszaküldetniök, sőt inkább mind a kettő szerint módosított vagy egészen új tételek is küldhetők vissza.

Ellenben az utasítás azon intézkedését, hogy „mind a három főgymnasiumban ugyanazon feladatok tűzendők ki az írásbeli vizsgára”, a magunk részéről sem helyeslehetjük s a szatmári beadvány indoklásait úgy a

főgymnasiumok számának szaporodására, mint a tantervi különbségekre s különösen a görög nyelvi feladat megválasztásából származó nehézségekre való tekintetből magunkévá tesszük. Sőt ez intézkedés eltörölését annyival inkább javaslatba hozzuk, mennél inkább meg vagyunk győződve, hogy a gyakorlatban nem valósítható az az intenczió, mely ez intézkedést egykor sugalmazta. Nem hisszük ugyanis, hogy valaha gyakorlatban kivihető volna, hogy a különböző főgymnasiumok tanulmányi állapota ugyanazon tételű érettségi dolgozatok összehasonlításából legyen megállapítható és elbírálható. Indokolásul még felhozhatjuk azt a körülményt is, hogy a főgymnasiumok száma 5-re szaporodván, ha mindegyikbe ugyanazon tárgy feladatok küldetnének vissza, annyi sok feladat lemásolásakor a visszaküldő hatóság legéberebb őrködése mellett sem lehet kizárva oly véletlen hiba, mely esetleg a vizsgálat komolyságát veszélyeztethetné.

Tisztelettel javasoljuk ezért, hogy érettségi vizsgálati szabályzatunkból a 7-ik §. 3-ik bekezdése egészen töröltessék s ezentúl minden főgymnasium az érettségi írásbeli vizsgálatra minden tárgyból külön tételt kapjon. Ezen eljárásnak meglesz az előnye a gyakorlatban is, mert az írásbeli vizsgálatokat nem leendő szükséges minden intézetben ugyanazon napra határozni, hanem a tanárszövetség helyi viszonyait tekintetbe vételével maguk fogják azt megállapítani.

2. Helyesléssel fogadja tanárszövetségünk a szatmári beadványunk azon észrevételeit, melyeket az érettségi vizsgálatainkon eddig követett kérdéses módszer ellen indokul felhoz s javasolja, hogy e tekintetben főgymnasiumaink jövőre a miniszteri utasításnak az egész országban elfogadott és követett módjához alkalmazkodjanak; miért is utasításaink 23. §-a az állami utasítás 23. §-ával helyettesíttessék.

Javaslatunk támogatására első sorban is az 1893. év jun. 1—5. napjain tartott egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvének 182. pontjára utalunk, hol felügyelő

dunk az egész római irodalomban az utálat kifejezésére, melyet korunk is e vért bálványozó iszonyatos kedvtelések iránt méltó joggal érez.

Róma népét a legszenvedélyesebb érdeklődés vonzta a játékok felé, s az arena hőseit illető megjegyzések s a gladiátor-életből vett hasonlatok még a legműveltebb emberek társalgásában is hézagpótló szövegek gyanánt szolgáltak. Az okok, melyek e kegyetlen szórakozást részben menteni látszanak, főleg háromfélék voltak. A rabszolgaság intézménye folytán óriási úr tátongett a társadalom jogos és jognélküli két osztálya között. Emennek óriási tömege pusztá árucikk volt s létezését, becsét nem volt szokás mérni emberi mértékkel. Hozzájuk tartozott az elzüllöttek és gonosztevők hada, kiknek létezése a társadalomra közömbös, sőt veszélyes is vala. Szenvedésöket és elenyészésöket tehát nem volt oka a társadalomnak részvétellel kísérni. Már pedig az arena szereplőit rendszeresen ezek szolgáltatták.

Hozzájárult ehez a megszokás hatalma, mely a zord és háborús időkben Eturiából és Campaniából behozott bajvívás és állathajsza iránt nemzedékről-nemzedékre mélyebb gyökeret vert. A megszokásnál pedig nincs nagyobb hatalom s ha népek felett vesz erőt, korszellemnek hívjuk, mely alól kivonni magát senkinek sem lehet. Legkevésbé vonhatta ki magát a korszellem befolyása alól a római világáros lakosságának túlnyomó többsége, mely az akkori világ összes nemzetének söp-

redékéből állt, s nyersebb s romlottabb volt, mint a mai modern világárosokban. A dologtalanság kétszeresen veszélyessé tette e proletár hadat, melynek híres jelszavát a „panem et circenses“-t (kenyeret és játékokat) a legbölcsebb uralkodók is figyelemre méltatták, sőt népjognak ismerték el.

Nem tekintve az arena küzdelmeit, az amphitheatrumok kiállítás dolgában is a legizgatóbb látványosságot s a legtündériesebb pompát fejtették ki, hogy ritka és óriási ingert keltsenek e nagy mértékben elkényeztetett népben s kielégítve várakozásait, elfordítsák figyelmét a politikai élet hullámszáraitól. Óriási vonzerő rejlett végül abban a látványban, melyet az egybegyűlt 87,000 főnyi néptömeg látása okozott. Ha a nép önmagát így egybegyűlve látta — úgymond Goethe — önmaga felett bámulnia kellett, mert míg máskor egymással csak lötésfutás közben, az utcái lármás tolongásban rend s fegyelem nélkül tudott érintkezni: addig az amphitheatrumban a sokfejű, sokféle érzelmű, ingatag állat nemesebb testté tömörülve egy tömeggé olvadt s egy alakot vett fel, melyet csak egyetlen szellem lelkesített. S ha volt még valami a császárság korában, a mi e tömeget lelkesíteni tudta, az nem lehetett más, mint a játékokon egybegyűlt tömegnek a képe, melyből még a hanyatlás korában is a római erő, nagyság és hatalom tükröződött vissza.

Sinka Sándor.

(Folyt. köv.)

tanácsunk maga nyilvánítja, hogy a most divó kérdezési módunk a vizsgálat szellemével meg nem egyeztethető. A kérdésjegyzék alapján ugyanis a növendék minden tárgyból két, legfeljebb három kérdést kaphat, melytől eltérnie nem lévén szabad, ennek tudásától vagy nem tudásától függ az egész tantárgyban való jártasságának s érett gondolkodásának kipuhatolása; míg a tanártól vezetett kérdés mellett, a mit épen a vizsgálat szelleme követel, az egész tudományszakra kiterjedő általános ismerete is kinyomozható. Igazságos vizsgálatnál azt sem kell feledni, hogy az ismeretek nehezebb vagy könnyebb részletei s a növendékek egyéni tehetsége s tudási foka közt egyenes arány van: e tényezők ismerete nélkül a mai kérdezési rendszer mellett egyesek megítélése lehet nagyon enyhe, de lehet túlszigoru s csak ritkán igazságos.

3. A szatmári beadványnak a szabályzatunk értelmében működő vizsgáló bizottság összeállítására és hatáskörére vonatkozó kifogásait és indoklásait tanárkarunk nem helyeselheti, hanem óhajtja, hogy mint eddig, úgy ezután is, a tanintézet minden rendes tanára az érettségi vizsgáló bizottságnak szavazattal bíró tagja legyen. Szerintünk az érettségi vizsgálat az egész intézet tudományos életének tükre s 8 évi szellemi munkálkodás eredményének egyetlen mértéke: ennél fogva a belepillantás, a részvétel, lefolyásának figyelemmel kísérése legfőképpen az intézet tanáira nézve lehet tanulságos. Hogy a szabályzat „minden rendes tanár“ helyett inkább „minden egyes tanár“ kifejezéssel él, ez lehet az iránynak hibája; de a szabályzat szellemével való ellenkezést, — mint a beadvány állítja — kiolvasni belőle nem tudjuk.

4. Az előbbi pont alatt felhozott indokból szerintünk arra sincs szükség, hogy az írásbeli dolgozatok eddigi bírálati módján változás történjék; annál fogva a szatmári beadvány idevonatkozó kifogásai mellőzését kérjük.

5. Végül megengedjük, hogy utasításaink némely intézkedései a mint a szatmári beadvány is kifogásolja, gyakorlatban nem mindig és nem minden helyi körülmények között voltak eddig nehézség nélkül keresztül vihetők; de szerintünk ezen nehézségek oly természetűek, hogy az utasításoknak általunk javasolt csekély módosításával jó akarat mellett elenyészethetők; sőt azonnal megszűnnek, mihelyt minden tanintézet más napokon tarthatja meg érettségi írásbelijeit. Ennél fogva, mint nem helyeselhetnők, ha a miniszterileg ugyan meg nem erősített, de 10 évig a hallgatag beleegyezés jogán használt utasításaink eltörültetnének: ép úgy óhajtjuk és tisztelettel kérjük, hogy annak általunk is kifogásolt intézkedései javaslatunk szerint és pedig olyformán módosítsanak, hogy már az idej érettségi vizsgálatok is a módosított „utasítás és szabályzat“ szerint folynak le.

Kiváló tisztelettel, Debreczen 1895. febr. 10.

Az ev. ref. főgymn. tanári kar.

Az országos tanári nyugdíjintézet ügye a debreczeni főiskolában.

A debreczeni főiskola tanári kara az országos tanári nyugdíjintézetbe való belépés ügyében a következő előterjesztést intézi a főiskolai gazdasági tanácshoz.

Tekintetes Főiskolai Gazdasági Tanács!

Az egyházkerület 1893. november havában tartott közgyűlésén a főiskolai tanárkarok közös gyűlésének előterjesztésére és a tanügyi bizottság javaslatára 393. jegyzőkönyvi számú végzésében kimondotta, hogy:

1. A debreczeni főiskola tanárainak — a theologiai tanárok kivételével — az országos tanári nyugdíjintézet kötelékébe való belépéséhez elvileg beleegyezését adja s püspök urat megbizta, hogy a belépési szándékot jelentse be a vallás és közoktatásügyi miniszternek.

2. Megbizta a főiskolai tanári kart, hogy a főiskolai tanári nyugdíj és gyámintézet jelenlegi alapszabályait — tekintettel az országos tanári nyugdíjintézetbe való belépés folytán előálló új viszonyokra és tekintettel a theologiai tanárok nyugdíjügyének a többi tanárok nyugdíjával ugyanazon alapon való rendezésére — vegye revisió alá.

3. A főiskolai tanárkar előterjesztését s annak idejében a tanárkar által revideált alapszabályokat — pénzügyi szempontból leendő véleményezés végett — kiadja a főiskolai gazdasági tanácsnak.

A tekintetes gazdasági tanács 1894. február 7-én tartott ülésében foglalkozván ez ügygyel, 98. számú végzése szerint „e tárgyban“ bevarja a tanárkar előterjesztését.“

Miután időközben az országos tanári nyugdíj- és gyámintézetről szóló 1894. évi XXVII. t. cz. meghozatott s 1894. nov. 16-án a vallás és közoktatásügyi miniszter a belépés érdekében az egyes iskolákra és tanárookra vonatkozó adatoknak egy félév alatt való betérjesztésére a fentartó testületeket felszólította, elérkezettnek látjuk az időt arra, hogy a fent említett egyházkerületi végzés értelmében előterjesztésünket ez ügyben a tekintetes gazdasági tanácshoz megtegyük, illetőleg a főiskolai nyugdíj és gyámintézetnek az új viszonyokhoz képest átalakított alapszabályait pénzügyi szempontból való megbírálat végett, a tekintetes gazdasági tanács elé terjesszük.

Ezen alapszabályok összeállításánál, a melyek különben nyugdíjintézetünk átalakulásáról, a hogy azt mi contempláljuk, teljes képet nyújtanak, a következő elvek vezettek bennünket:

1. A theologiai tanárok nyugdíjigénye, hogy a főiskolai tanárok ellátása közt különbség ne legyen, teljesen az országos nyugdíjtörvényekben foglalt feltételek és mértékek szerint állapíttassék meg.

2. A mai theologiai tanároknak és az országos nyugdíjintézet kötelékébe felveendő azon tanároknak, kik főiskolai nyugdíj és gyámintézetünknek a folyó iskolai évben jogos és kötelezett tagjai, ezen nyugdíj és gyámintézettel szemben megszerzett jogai fentartassanak és biztosíttassanak.

T. i. a mi nyugdíj és gyámintézetünk mai alapszabályai értelmében a 10 szolgálati évvel még nem bíró tanárok s bizonyos esetekben az özvegyek és árvák ellátása jobb, mint a melyet az országos nyugdíj és gyámintézet biztosít, s mint a melyet a mi nyugdíj és gyámintézetünk is nyújtani fog, — ha ezen alapszabályok elfogadtatnak, — az ezután választandó theologiai tanároknak.

Sem a jog sem a méltányosság követelményeivel nem tudnók megegyeztetni, ha a mai theologiai tanárookra és az átlépő tanárookra nézve ez a magasabb mértékű ellátás, a melyre már ma is igénynyel bírnak, bármi tekintetben vagy bármily mértékben alább szállíttatnék.

3. Az ezután választandó gymnasiumi, tanítóképezdei, jogi és bölcsészeti tanárok teljesen az országos tanári nyugdíj- és gyámintézetben nyernék ellátásukat. Ezek a főiskolai nyugdíjalap gyarapításához semmivel sem járulnának, s a nyugdíjalap sem viselne értök egyéb terhet, minthogy az 1894. XXVII. t. cz. értelmében azt az illetéket, a melyet a törvény kizárólag a fentartó

testületre hárít, t. i. fizetésöknek 3°/_o-át évenként az országos nyugdíjintézet pénztárába beszoigáltatná, míg a törvény szerint rájuk hárítható évi 2°/_o-nyi összeget egyéb fizetni valókkal együtt magok viselnék.

4. Az országos nyugdíjintézetbe átlépő tanárok után minden befizetést, a melyet a törvény az átlépő tanárookra ró, vagy rájuk háríthatóul jelöl meg, a főiskolai nyugdíj- és gyámintézet pénztára teljesít. Tehát a főiskolai nyugdíj és gyámintézet fizetné be minden átlépő tagja után a tanári törzsfizetés 300 frton felül eső részének, valamint a fizetés szaporulatainak egy harmad részét, valamint ezen összegeknek a javadalmazás elnyerése időpontjából az országos nyugdíj és gyámintézet megnyíltáig számított 4°/_o-os kamatját, egyszer mindenkorra; továbbá a tanári törzsfizetések és ennek szaporulatai után a tanárookra hárítható 2°/_o-nyi összeget, illetőleg a rájuk nem hárítható 3°/_o-al együtt összesen 5°/_o-nyi összeget, évenként.

Viszont az átlépő tanárok a főiskolai nyugdíj és gyámintézet javára eddig befizetett tőkéiket és évi járulékaikat a nyugdíj és gyámintézet pénztárában bent hagynák és az eddig fizetett évi 32 frt járulékot a főiskolai nyugdíjalap javára továbbra is fizetnék; s a kik az első 2 év alatt fizetendő 200 frtot még be nem fizették, a szokott módon ezt is befizetnék.

Az átlépés pénzügyi lebonyolításának ez a módja az, a mely tanárkarunk kebelében általános megnyugvással találkozik, s a mely magára a főiskolai nyugdíjalapra nézve is a legkedvezőbb. Mert az átlépő tanárok után egyszer mindenkorra fizetendő összeg tetemesen kisebb, mint az az összeg, a melyet az átlépő tanárok eddig a nyugdíj- és gyámintézet javára befizettek és az évi 32 frt járulék is az átlépő tanárok legnagyobb részére nézve több, mint a rájuk hárítható 2%, még akkor is, ha a mint kell, ezen 2%-t a pótlékok után is számítjuk.

Ez a körülmény pedig mig egyfelől újabb indokul szolgál az átlépő tanárok megszerzett előnyeinek biztosítására, addig másfelől megkönnyíti annak a czélnak az elérését, hogy a theologiai tanárok nyugdíjkérdése is egyszer mindenkorra és teljes megnyugvásra megoldassék.

5. Az országos tanári nyugdíj és gyámintézetről szóló törvény értelmében az országos nyugdíjintézetbe évenként minden joghallgató után fizetendő 6 frtot és minden gymnasiumi és tanítóképezdei tanuló után fizetendő 3 frtot szintén a főiskolai nyugdíj és gyámintézet pénztára fizeti.

Ez tetemes új teher, évenként mintegy 3800 frt, a mely mint alább előterjesztendő részletes számításainkból kitünik, mintegy 1474 frt évi hiányt okozna a nyugdíjalap költségvetésében, ha az alap eddigi bevételei mellé megfelelő új jövedelmi forrásról nem gondoskodunk.

Új forrásul pedig nem tudunk mást ajánlani mint azt, hogy a tanulóokra vettessék ki évenként és fejenként az akadémián 6 forintnyi a gymnasiumban pedig 3 forintnyi díj, úgy azonban, hogy a tanuló ifjuság szegényebb része a tandijmentességre megállapított szabályok szerint ezen díj alól is felmentessék.

A tanulók megadóztatására ennél megfelelőbb módot alig lehet találni, mert mig ezen eljárás mellett a nyugdíjalap költségvetésében elegendő tiszta jövedelmet lehet kimutatni, addig a tanuló ifjuságra nézve is a megadóztatás ezen módja méltányosabb és kevésbé terhelő minden más módnál. Ugyanis a tandijmentességre nem illetékes rész a mai különben sem nagy tandijak mellett ezen 6, illetőleg 3 forintot könnyen elbirja, az ifjuságnak tandijkedvezményre felvehető része pedig, t. i. a

joghallgatók és gymnasiumi tanulók egy harmadára, kik e díjnak részint felétől, részint ³/₄ részétől, részint pedig az egész díjtól fölmentetnének, és a hittanhallgatókra nézve, kik közül ³/₆ rész e díjnak felét, ¹/₆ rész pedig részint negyedrészt fizetné, részint semmit sem fizetne, alig érezhető teher emelkedést okoz, nem is említve azt, hogy a tanítóképző növendékei, kik tandijat nem fizetnek, ez alul a díj alól is kivétel nélkül fölmentetnének. Kétségkívül így is tekintélyes áldozatot hozna ezzel egyházunknak sokféleképen megterhelt társadalma, de ezen áldozat árán a főiskolai tanárok nyugdíjügye, mely a főiskola szellemi érdekeivel a legbensőbb kapcsolatban van, véglegesen rendezhető lesz.

Az itt felsorolt irányelveken nyugvó alapszabályokat már most teljesen az ezután választandó theologiai tanárookra való tekintettel fogalmazzuk és pedig általában az országos tanári nyugdíj-törvény mintájára; a mai theologiai tanárok és az átlépő tanárok ideiglenes jellegű jogviszonyait pedig egy külön fejezetben „átmeneti intézkedések” czim alatt formuláztuk.

Az ezután választandó tanárokat illetőleg, a kik e nyugdíj- és gyámintézet kötelékéhez nem fognak tartozni, semmiféle rendelkezést nem volt szükséges ez alapszabályok keretébe fölvenni.

A nyugdíj- és gyámintézeti közgyűlés eddigi szervezete annyiban esett módosítás alá ez alapszabályokban, a mennyiben a nyugdíj- és gyámintézeti közgyűlés a maga elnökét, a ki eddig a mindenkori akadémiái igazgató volt és jegyzőjét, a ki ujabban állandóan választott, saját kebeléből maga választja és pedig 3 évi időtartamra.

Ezt nemcsak az tette szükségessé, hogy jövőben az akadémiái igazgató nem lesz mindig érdekelve ezen nyugdíj és gyámintézet ügyeiben, hanem javasolja azon körülmény is, hogy az elnökre és jegyzőre oly fontos köteleességeket rónak az alapszabályok, hogy szükségesnek látszott ezen állások betöltését a nyug- és gyámintézeti közgyűlés bizalmától tenni függővé.

Ezek után tekintetes gazdasági tanács, ki fogjuk mutatni azt, hogy a nyugdíj- és gyámintézetnek ezen alapszabályok értelmében való átalakítására a pénzügyi feltételek is megvannak.

Számításaink, a melyeket e tekintetben tettünk, a kérdést minden részletében fölölilik s igényt tartanak arra a megbízhatóságra és pontosságra, a mely hasonló természetű számításoknál az adott viszonyok közt elérhető.

Mindenek előtt a nyugdíj- és gyámintézet vagyoni erejét kellett megállapítanunk, a mely hivatalos hitelességgel még csak 1891. június 30 áról van kimutatva és pedig 169,023 frt és 68 kr.-ban.

Ha a legutóbbi 9 évről a megvizsgált vagyonskimutatásokat, s a mennyiben ezek még nincsenek készen, a költségelőirányzatokat szemügyre vesszük és megfigyeljük, hogy minden egyes évben felmerült új kiadások mily befolyással voltak az az évi vagyongyarapodásra, vagy a költségvetésben kitüntetett fedezeti többletre s ez alapon 1891 jun. 30-ától kezdve évről-évre megállapítjuk a valószínű vagyongyarapodást, akkor arra az eredményre jutunk, hogy ezen ³/₂ év alatt a nyugdíjalap mintegy 25,055 frttal növekedett, úgy, hogy a nyugdíj- és gyámintézet vagyoni ereje az évjáradékokon kívül tőkékben tesz 1895 január 1-én 194,075 frtot.

Ez az összeg azonban, a melyben a tiszta-dadai földbirtokrész értéke 10,341 frttal szerepel, még némi kiigazításra szorul.

A tiszadada-i földbirtok ugyanis 1881-ben vétetett meg a főiskola számára összesen 82,458 forint 59 kr. költséggel, a melyből azonban akkor csak 52,848 frt 39 kr. fizettetett ki, 29,610 frt 20 kr. pedig, mint fennmaradt adósság, a vételtől számított 26 év alatt törlesztetik le. A vételkor kifizetett összeghez a főiskolának négy alapja, illetve kasszája járult hozzá különböző összegekkel, köztük a nyugdíjalap is 10,500 frttal. A birtok évi jövedelmében, valamint a birtokot terhelő adósság törlesztésében a négy alap a vételkor kifizetett összeghez való hozzájárulás arányában osztozik. Ezen arány szerint pedig a vételár ki nem fizetett részéből a nyugdíjalap terhére 860 frt esik. Tehát a nyugdíjalap akkor tényleg kifizetett 10,500 forintot és azon felül ráhárított 860 frt tőkének letörlesztése; minél fogva a vételben valósággal 10,500 + 860 = 16,360 forinttal vett részt.

Még ha a birtok értéke azóta nem emelkedett volna is, akkor is a nyugdíjintézetet illető földbirtokrész értékét legalább is ezzel az összeggel kell számításba vennünk, a mely az 1891-iki vagyonkimutatásban szereplő értéknél 6019 frttal nagyobb. Ha ezt az összeget a vagyoni erőhöz még hozzáadjuk, lesz a nyugdíjintézet vagyona tőkében 1895. jan. 1-én . . . 200,094 frt.

Számba kellett vennünk másodsorban a nyugdíj- és gyámintézetnek minden a jelenben és jövőben felmerülő kiadásait és bevételeit. Ezen kiadások és bevételek közt vannak először olyanok, a melyeknek összege és tartama állandó, vagy állandó jellegű, mint pl. az angol alapítványból járó évjáradék, vagy a tanulók díjából befolyó jövedelem és az országos nyugdíjintézetbe utánuk beszolgáltatandó évi illeték; és vannak másodsorban olyanok, a melyek vagy időtartamra, vagy összegre, vagy egyikre nézve sem állandók, mint pl. a már folyóvá tett nyug- és gyámdíjak, a mai theologia és az átlépő tanárok befizetései, a tanárok fizetései után az országos nyugdíjalapra fizetendő illetékek stb.

Ezen másodsorban említett kötelezettségeket és várandóságokat úgy vettük számításba, hogy megállapítottuk azon tőkék értékét, a melyeket, mint az illető célok által teljesen felemésztenél, vagy örök időre lekötött tőkéket a nyugdíj- és gyámintézet vagyonából 1895 január 1-én el kellene különíteni, hogy ezen kötelezettségek teljesíthetők legyenek, vagy — a jövedelmeket illetőleg — hozzá kellene csatolni, hogy ezek a jövedelmek a nyugdíj- és gyámintézet pénztára számára annak idején biztosíthatók legyenek.

A számításnál az eredmény reálitása érdekében föltettük, hogy ezek a tőkék, ha hosszabb, vagy örök időre szóló kötelezettségek fedezésére vannak rendelve, csak 4%-al fognak kamatozni.

Ilyenformán a következő eredményekre jutottunk:

1. Az átlépő tanárok után egyszer mindenkorra fizetendő 1895 január 1-én 14,806 frt, de ha ez az összeg, a mint a törvény megengedi, 4 év alatt $\frac{1}{4}$ évi előleges részletekben törlesztetik, az erre

szükséges 5%-os tőkének értéke 1895 jan. 1-én — 13,519 frt.

2. Az átlépő tanárok után szolgáltatásban létezők ideje alatt az országos nyugdíjintézetbe évenként teljesítendő befizetések (t. i. a fizetések és pótlékok 5%-a és az esedékessé váló pótlékok $\frac{1}{3}$ része) értéke 4%-os tőkében 1895. jan. 1-én — 27,441 frt.

3. Az átlépő tanárok özvegyei gyámdíjának esetleges pótlására, általában ezen tanárok szerzett jogainak biztosítására szükséges 4%-os tőke 1895 jan. 1-én — 3223 frt.

4. Az átlépő tanárok utódai és a most üresedésben levő tanítóképzési tanszék leendő tanárai után az országos nyugdíjintézetbe beszolgáltatandó évi befizetések (a fizetések és pótlékok 3%-a) fedezésére szükséges 4%-os tőke 1895 jan. 1-én — 17,055 frt,

5. A már folyóvá tett nyugdíjak, gyámdíjak és nevelési járulékok biztosítására szükséges 4%-os jövedelmező tőke értéke 1895 jan. 1-én — 65,403 frt.

6. A tiszadada-i birtokrészen levő adósság letörlesztésére szükséges 4%-os tőke 1895 jan. 1-én — 4633 frt.

7. A mai theologiai tanárok, általában az 5 theologiai tanszék nyugdíj-igényének biztosítására szükséges 4%-os tőke értéke 1895 jan. 1-én — 74,169 frt.

8. Az átlépő tanárok részéről a főiskolai nyugdíjintézetbe beszolgáltatandó befizetések tőke értéke 4% mellett 1895 január 1-én + 11,007 frt.

9. A mai theologiai tanárok és ezek utódai befizetéseinek értéke 4%-os tőkében 1895 jan. 1-én + 6180 frt.

Ha mindezen összegeket a nyugdíjintézetnek fent kitüntetett tőkevagyonából levonjuk, illetőleg a hozzáadandókat hozzáadjuk, marad a vagyonból további célokra 11,838 frt.

Most már csak ezen maradék-tőke jövedelmével és a még számba nem vett állandó jellegű bevételekkel és kiadásokkal kell megtennünk a számítás.

I. Bevételek.

1. 11,838 frt tőkének 4% kamatja	474 frt.
2. Évi járadék az angol-alapból .	500 „
3. Évi járadék a tőkepénztárból .	1500 „
4. Tanulók tandíjaiból az ideai létszám alapján (új forrás):	
a) 53 theologus	140 frt.
b) 213 joghallgató	1005 „
c) 740 gymn. tanuló	1711 „
	2856 frt.
	2856 frt.
	Összesen: 5330 frt.

II. Kiadások.

1. Tanulók után az országos nyugdíjintézet pénztárába:	
a) 213 joghallgató \times 6 frt =	1278 frt
b) 740 gymn. tanuló \times 3 „ =	2220 „
c) 100 tanítóképz. \times 3 „ =	300 „
	összesen: 3798 frt
	3798 frt.
2. Folyó kiadások (adó, jegyző díja)	150 frt.
	Összesen: 3948 frt.

A bevételek tehát 1382 frttal mulják fel a kiadásokat és így a nyugdíj és gyámintézet, összes mai kötelezettségeinek teljesítése mellett még mintegy 1382 frt tiszta jövedelemmel rendelkeznek.

Ily mértékű jövedelemfeleslegre azonban feltétlenül szükség van. Először azért, mert azok a számítások, a melyeknek eredményeit a fentebbi tételekben kitüntettük, bár a lehető legrealisabb alapokra igyekeztünk fektetni őket, legnagyobb részben mégis csak valószínű számítások, a melyeknek biztossága a számításba vett egyének számától függ. A tényleges eredmény lehet a kiszámítottnál kedvezőbb, de lehet kedvezőtlenebb is. Másodszor azért, mert a tanári fizetéseknek jövőben bekövetkezhető emelkedésével az országos nyugdíjintézettel szemben viselendő terhek is emelkedni fognak. Harmadszor azért, mert a tanulók számának emelkedésével arányosan nő a tanulók hozzájárulása és az utánok fizetendő illeték között levő különbség. Negyedszer és főképen azért, mert az újonnan emelendő tanszékek után az országos nyugdíjintézetbe fizetendő 3°/_o-nyi illeték címén ismét újabb teher fog a nyugdíj és gyámintézetre hárulni, a melyet eddigi számításainkban figyelmen kívül hagytunk.

Ez pedig közép számitással a mai tanári fizetéseket véve alapul, egy akadémiai tanszék után 54, egy középiskolai tanszék után pedig 42 frtot tesz évenként.

Nem hagyható figyelmen kívül végül még az a lehetőség sem, hogy egyik vagy másik kartársunk még az országos nyugdíjintézet megnyitla előtt kilép a szolgálat kötelékéből s ebben az esetben ellátásáról szintén a főiskolai nyugdíj és gyámintézetnek kell gondoskodnia.

Ezekben kifejtven nyugdíj- és gyámintézetünk átalakítására vonatkozó javaslatunkat, tisztelettel kérjük a tekintetes gazdasági tanácsot, hogy ezen előterjesztésünk tartalmát és az ide csatolt alapszabálytervezetet méltóztassék pénzügyi szempontból beható bírálat alá venni, s becses véleményével együtt az egyházkerületi közgyűlésre felterjeszteni.

Abban az esetben, ha javaslatunk a tekintetes gazdasági tanács helyeslésével találkozónék, mivel az alapszabálytervezetben az egész ügyre vonatkozólag minden irányban kimerítő rendelkezések foglaltatnak, a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés elé véleményünk szerint nem volna szükséges elvi tekintetben egyéb határozati javaslatot terjeszteni, mint azt, hogy „az egyházkerületi közgyűlés ezen alapszabályokat helyben hagyja és megerősíti.“

A főiskolai tanárok nyugdíj és gyámintézeti közgyűlése megbízásából és annak nevében teljes tisztelettel
1895. márczius hó 4-én.

Dr. Öreg János,
elnök.

Karai Sándor,
jegyző.

Tanítóképezdénk új berendezése.

Joó István volt képezdei igazgatónak egyházkerületi középiskolai felügyelővé történt megválasztása folytán a tanítóképezdében általa betöltött igazgatóság és tanárság üresedésbe jött. E kettős üresedés kedvező alkalmúl szolgál arra, hogy a szükségeseknek mutakozó intézkedések, változtatások úgy az igazgatóság, mint a tantárgyak újabb beosztása tekintetében, megtéteszenek. Az idetartozó javaslatokat az illetékes tanárkarok megállapítván, a felsőbb egyházi hatóság ítélete alá bocsátották.

Tekintettel az ügy fontosságára, helyén valónak tartjuk e javaslatokat ismertetni: ez által nemcsak az érdeklődőknek, általában a nagy közönségnek adhatjuk

meg a kívánatos előtájékoztatót, hanem az illetékes felsőbb fórumok munkáját is megkönnyíteni véljük.

1. Az igazgatóság kérdésében a tanárkarok egyértelmű javaslata az, hogy az állandó igazgatóság megszüntetvén, a helyett a 6 évi ciklus állapotassék meg. E javaslat indító okai ezek. Reformált egyházunk közép és felső iskoláiban csak elvéve találunk állandó igazgatóságot: gymnasiumaink legnagyobb részében a 3 vagy 6 éves ciklus van életbe léptetve. Tanítóképezdénkben ugyan a történeti fejlődés természet szerint vonta maga után az igazgatói tiszt állandóságát, midőn kezdetben egy akadémiai tanár állítatott az új intézet éére s ennek folyománya lett aztán, hogy a most lelépő igazgató is állandónak választatott; és mégis a megváltozott viszonyok között az állandóságnak továbbra leendő fentartása nem kívánatos. Mert tudvalevő, hogy az az intézet iránti melegebb érdeklődés, önálló tevékenység, a mit református tanárainktól megkívánunk, az állandó igazgatóság mellett nagyon szűk korlátok közé szorítatik, nem ritkán teljesen megsemmisítetik s a külső jó rend látszataért a lényeg tönkre tétetik. Félreértés elkerülése végett itt megjegyzi a javaslat, hogy Joó István egész igazgatósága alatt állásának felelősségét a kartársak iránt való figyelemmel, általában a tanárkar jogkörének épségben tartásával mindenkor összetudta egyeztetni; így a javaslat nem személy, hanem a rendszert ellen irányul, mely könnyen visszaélésekre vezethet és nem sikerült választás esetén az egész tanári testületre s magára az intézetre bénítólag hathat s káros következményei egy egész életre kiterjedőleg érezhetők.

Azon reményben, hogy e javaslat a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés által elfogadtatik, — az első 6 éves ciklusra igazgatóul Kovács Lajos képességéről s tevékenységéről ismert kartársunk van ajánlatba hozva.

2. Az üresedésre jött tanári szék tárgyainak megállapítása bizonyos fokig a többi tanárok tárgyainak is átnézésére, egybevetésére, részben újabb és czélszerűbb beosztására adott alkalmat.

Mindenek előtt kívánatosnak mutatkozott, hogy a neveléstani tantárgyakat, főleg a nagyobb tanítási gyakorlatot kívánó módszertanokra és a gyakorlati tanítás vezetésére való tekintetből, Kovács Lajos tanár vegye át s végezze (az igazgatói teendőkkkel együtt) heti 14 órán. Miután pedig az ő eddigi tárgyait: a vallástant és a számtant a mai viszonyok közt többé együvé nem foglalhatjuk: mellőzhetlen, hogy a számtant (az I—III. osztályokban) heti 7 órán Orosz István vegye át a természet-tanhoz és természetrajzhoz; eddigi harmadik tárgyát, a földrajzot pedig ugyanannyi órával adja át az új tanárnak a vallástanhoz. Végül ki kellett terjeszkedni ez alkalommal a történelem szélesebb körű tanítására. Ez idő szerint Somogyi Pál tanár az egyetemes történelmet heti 2 órán (a III. osztályban), a magyar történelmet és alkotmánytant heti 3 órán (a IV. osztályban) tanítja; e fontos és képző tantárgy óráinak számát mindkét osztályban 4—4-re tervezi a javaslat s abból a III-ik osztálybeli egyetemes történelmet a betöltendő tanszékhez teszi át. Mikhez képest ezen tanszék tárgyai: vallástan I—IV. osztályokban, heti 9 órán: földrajz I—II. osztályokban 7 órán; történelem a III. osztályban heti 4 órán; összesen heti 20 órán.

Vitássá tehető itt a tanári képesítés minősége. Egyházkerületünk a képezdei tanártól a fennálló szabályzat és gyakorlat szerint középiskolai tanári képesítést kíván; ezen szabály most, az országos tanári nyugdíjintézetbe belépés küszöbén annyival inkább fentartandó, mert a pusztán lelkeszi képesítéssel bíró tanár az állam

által vallástanárnak tekintetvén, az országos nyugdíj-intézetbe fel nem vétetnék; így nyugdíjazásának kérdése beláthatatlan zavarokra és kellemetlenségekre szolgáltatathatna okot. Más részről az is igaz, hogy a vallástanítás lelkesítő képesítés nélkül felekezeti iskolában alig képzelhető. Ily szempontok arra a javaslatra vezették a tanárkarok közös gyűlését, hogy a választandó tanártól — a kijelölt tantárgyak természetéhez képest — kettős képesítés kívánassék: u. m. középiskolai tanári oklevél a földrajz-történelmi szakkból és lelkesítő képesítés a vallástanításhoz; indokul felhozván e mellett azon kedvező tapasztalatot, hogy a közelebbi gymnasiumi tanári pályázatokon rendszerint találkoztunk olyan pályázókkal, kik a tanári oklevél mellett lelkesítő képesítéssel is bírtak. Így meg van a remény, hogy az a jelen esetben is be fog következni.

Ily alakjában vitetik e kérdés a f. hó 20-án tartandó egyházkerületi tanügyi bizottság elé, melynek a képesítés tárgyában végleg döntenit kell, hogy a pályázat kihirdethető s a választás a májusi egyházkerületi közgyűlésre előkészíthető legyen.

Orosz István.

Az evang. theologiai tudományos fokozatokról Ausztriában.

Legutóbb az osztrák evang. theologiai fakultás tanulmányi és vizsgálati szabályait közöltük röviden. Ezuttal, kiegészítés gyanánt, a tudományos fokozatok osztogatására nézve ugyanott fennálló szabályokat ismertetjük meg. E szabályok az 1861. jul. 18-án kelt legfelsőbb elhatározás által erősítették meg.

A fakultás, ezen szabályok szerint, kétféle theologiai fokozatot vagy méltóságot adhat, t. i. a theologiai *licentiatust* és a theologiai *doctoratus*. E fokozatokat a fakultás vagy *önszántából* (*ultra* vagy *honoris causa*), vagy *kérelem* folytán nyújthatja, még pedig az utóbbi esetben az előre bocsátott rigorosumok után, vagy a rigorosumok elengedésével.

Önszántából (*ultra v. honoris causa*) ruházhat fel a fakultás theologiai licentiatussal vagy doktoratussal olyan férfiakat, a kik az evang. theologiai tudományban vagy az ágostai és helv. hitv. egyház körül kitünő érdemeket szereztek, de szabály szerint csak különösen ünnepélyes alkalmakkor, minők a jubileumok stb. Erre nézve a következők szükségesek: 1. A fakultás egyik graduált tagjának, egyik ilyen rendes professornak kell írásbelileg a tanártestület elébe e végből javaslatot terjesztenie, melyben az illetőnek tudományos vagy egyházi érdemei kifejtetnek. 2. E javaslat a tanártestület egyik ülésében bizalmas megbeszélés tárgyává teendő. 3. A javaslat elfogadásához szabály szerint a fakultás egyhangúsága szükséges, de egyetlen eltérő szavazat az elfogadást nem gátolja. 4. A szavazás titkos.

Kérelem folytán adja a fakultás a theologiai fokozatokat a folyamodó személyes jelenlétében, még pedig

A) a *theologiai licentiatust* a következő feltételek mellett: 1. A szorosabb értelemben vett philosophiai tanulmányokról a folyamodó bizonyítványokat mutat fel. 2. Legalább 3 évig jeles sikerrel kellett a theologiat tanulmányoznia s azt bizonyítványokkal igazolni. 3. A theologiai candidatusi vizsgát dicsérettel kellett letennie, s végül 4. e vizsga óta legalább két évnek kellett lefolyania. Ezenkívül a fakultáshoz intézett kérvényhez mellékelni kell a) egy Narratio de vita et studiis-t latin nyelven, b) s egy írott vagy nyomtatott próbadolgozatot, melyet a fakultás levéltárában helyeznek el.

Ha aztán ezek alapján a folyamodó a versenyre bocsáttatik, akkor két rigorosumot kell letennie: a) az ó- és újtestamentumi exegetica theologiából s az egyháztörténetből; b) a systematica és practica theologiából.

A *doctoratus* megnyeréséhez a következő feltételek szükségesek: 1. A licentiatusi fokozat előzetes megszerzése, a mit csak teljes méltánylást igénylő esetekben lehet elengedni. 2. A licentiatust megszerzésétől fogva három év lefolyása, a mely időhaladék alól fontos okokból felmentésnek lehet helye. 3. A jelentkezésnél, a mely a dékánál írásban történik, legalább hat nyomott ívnyi terjedelmű munkát kell benyújtani. 4. Ha a fakultás a doktorandust a graduálásra bocsátotta, írásbeli dolgozatát kinyomatni s nyilvánosan védelmezni tartozik, mely alkalommal a dékánnak kötelessége opponálni, a többi fakultásbeli docensek pedig erre jogosítva vannak.

Az ev. theol. fakultás végül kérelem folytán a *rigorosumok elengedése* mellett is adományozhat theol. fokozatokat oly férfiaknak, a kik már hosszabb idő óta az ev. theol. tudomány körül érdemes szolgálatot teljesítettek. Erre nézve szükséges, hogy 1. a folyamodó a theol. tudomány terén valamely beható munka által magát ismeretessé tette legyen, vagy 2. valamely tekintélyes hivatalt viseljen, a mely esetben legalább hat nyomott ívre terjedő theol. tudományos értekezést kell benyújtania a doktorátusért s három ívre terjedőt a licentiatusért, a melylyel magát az illető fokozatra méltónak kell bizonyítania. 3. Beküldendő a narratio de vita et studiis latin nyelven s végül 4. a fakultisták két harmad részének szavazata szükséges.

Az írásbeli dolgozatokat a dékán első sorban azon professornak adja ki, a kinek szakjába vágnak; ez véleményével s javaslatával ellátja azokat s azután mindezek a többi kollegákkal is közöltetnek, a kik összhangzó vagy eltérő véleményeiket szintén közlik.

A theol. fokozatok megadása vagy megtagadása felett absolut szavazattöbbség dönt; szavazategyenlőség esetén a dékánnak döntő szavazata van.

A licentiatusi vizsgáknál szabályszerint legalább egy félévi időköznek kell lennie az első és második rigorosum közt. A vizsgák a dékán elnöksége alatt az egész professzori kollegium előtt folynak. Egy rigorosumnak legalább három óráig kell tartania. Ha a vizsgázó a kivánalmaknak nem felel meg, három hónap mulva ismétlésre bocsáttatik; de többszöri ismétlésnek nincs helye.

A promotio eskütétel és kézadás mellett történik; azután a diplomát a dékán kézbesíti a graduálnak. A promoveált egyén nevét a fakultás könyvébe bejegyzi. Mindenik fakultista egy lenyomatot kap a diplomáról, melynek egy példánya a levéltárba tételik.

A graduálnak joga van a cím használatán kívül a habilitatio megszerzésére a fakultáson s minden egyéb szokás és törvény által biztosított kedvezményekre.

Közli: B. L.

KÖZÉLETÜNK.

Egy gyakorlati kérdés.

Igen tisztelt szerkesztőség!

Nem restellem nyilvánítani, hogy én vagyok azon lelkes, ki segédemet arra kértem föl, hogy a 126. §-ra vonatkozólag intézzen kérdést a „Prot. Lap” szerkesztőségéhez, de nem azon czélból kértem fel, mit Nt. Cs. L. tanár úr feleletében feltételezni látszik —

mintha én segédemet a confirmálástól visszatartani akartam volna, sőt ellenkezőleg azon czélból, mert magam gátoltatva lévén — a confirmálást reá szándékozom bizni. De a 126 §. nyugtalanságba ejtett, ha vajjon nem követek-e el ezáltal törvénysértést? Mert a 126 §. világosan és nem zavarosan mondja, hogy a lelkész gátoltatása esetében, bizhatja segédjére a tanítást, de a confirmálást maga tartozik végezni. A törvénynek ezen szavait (a felelő tanár úr szavai szerint) zavarosoknak állítani nem tudom. De a nagytudományu Sz. K. püspökről nem is szabad feltenni, hogy ő világosan ne tudta, vagy ne akarta volna az idézett §-t fogalmazni — mert ő fogalmazta. — Nt. Cs. L. úr okoskodását én nagyon helyesnek és okosnak találom, de ez okoskodásnak a törvény megalkotásakor lett volna helye és ideje. Most már a világos törvény megalkotása után más kérdés nem maradhat fen, mint az, ha vajjon azon lelkész, ki a confirmálást bármely oknál fogva maga nem végezheti, kibujhat-e ezen törvénynek kötelező ereje alól? Szerintem kibujhat az által, ha — mert lehetlenségre senki sem köteleztetik — minden habozás nélkül megbizza a confirmálásra segédjét, kivált ha ez a püspök által erre különben is fel van hatalmazva. Így bujt ki az ez előtti „Egyházi törvények“ azon kötelező ereje alól, hogy ünnepi követségbe csak theologusok mehetnek — előbb Patak, azután Debreczen — bocsátván ki mindenik főiskola jogászokat is.

A 126. §-nál még az a kérdés is előadja magát, hogy -- miután az „egyházi törvények“ kötelező ereje a püspökökre is kiterjed — ezernyolczszázkilenczvennégy óta, midőn az új törvények életbe léptek — nem szünt-e meg a püspökök azon joga, melynélfogva ők a segédlelkészeket confirmálásra is felhatalmazták? E kérdés azonban nem reánk közpapokra, hanem reájok a püspökökre tartozik.

Szóval nt. Cs. L. ur felelete az én nyugtalanságomat nem oszlatta el, annál inkább nem, mert feleletének vége felé, mintha ő maga is törvénysértéstől félne — ezen szavak után: „*de ha ezt bármely okból maga a rendes lelkész nem teheti*“, mintha nem merné kimondani azt, mi okoskodásából természetesen következik, hogy t. i.: *ugy a confirmálást a s. lelkészre bátran rábízhatja*, hanem e helyett így zárja be feleletét: „a s. lelkészre nézve ily nemű válogatást tenni, hogy ő csak ezt vagy azt a lelkészi munkát végezheti, legalább is nagyon bajos dolog.

Egyébiránt mint már nyilvánítottam, nt. Cs. L. ur okoskodását teljesen osztom, de feleletét a fenti kérdésre nézve kielégítőnek nem tarthatom.

Nagy-Lónya, 1895. febr. 28.

Teljes tisztelettel:

Ecsedy Károly,
cv. ref. lelkész.

Csiky L. barátunk óhajtására minden változtatás nélkül kiadjuk a fentebbi sorokat, miután a nagy. úr teljesen osztja theol. tanár barátunk azon okoskodását, hogy a confirmálást esetleg segédlelkész is végezheti. Ez lévén a kérdés lényege, a mellékes dolgokról csakugyan nem volna érdemes vitatkozni.

Szerkesztő.

KÜLFÖLD.

Mi ujság a külföldön?

Ha nem volna is valami nevezetesebb esemény az egyetemes keresztyénség életében, a mi jó kathólikus hívő atyánkfiai számára hűségesen gondoskodik a vaticán foglya holmi hiterősítő (!?) ábrándokról, hamisítatlan Mária cseppekről. A máriolatriában a jézsuiták kifoghatatlan leleményességet tanusítanak és se hossza se vége azoknak a babonáknak, melyeket a sötétségben ülő balhiedelmű jámbor népség között, egyre növekedő arányokban terjesztgetnek. Példa erre a suchdoli zárándokhely. Már a mult esztendőben keresztyéni felháborodással jeleztük, hogy a becsületes cseh atyafiakat, a tisztelendő klérus egy bizonyos Ringel Krisztina nevű nő csudálatos látomásaival annyira elbódította, hogy a zárándokok százával, ezrével, óriási tömegekben jelentek meg azon a helyen, a hol Mária állítólag leszállott e bűnös földre. Mint valami keleti karaván, a bálványistennő Mylitta tiszteletére, úgy gyűlt össze a mult hó közepén is több mint tizezer ember, télviz idején, ázva, fázva, kimerülten a suchdoli csudatevő helyen, hogy várják az előre jelzett jelentést. Elképzeltető, mi minden történik egy ilyen fegyelmezetlen és elvakított tömeg sorai közt, az egyedül idvezítő római egyház dicsőségére. Majdnem rosz néven kell vennünk tehát a kerületi rendőrkapitány abbeli eljárását, hogy ezeket a lelki vakokat és siketeket szuronyos csendőrség közbevetésével rebtentette szét, még mielőtt lángoló buzgóságukat a 16 fokos hideg a kellő módon lehűtötte volna. No de hát Róma csinálja a magáét, a mint megszokta. Mi nem kérünk az ilyen áron idvezítő egyház kegyelméből s nem utánozzuk a békepápát, mert meg vagyunk irva: „A te uradat Istenedet imádjad és csak őt szolgáljad“ (Mt. 4, 10.)

Az Ur szolgálatában és imáadásában buzgólkodik különösen az angol biblia-terjesztő társaság, melynek egyik ága, a tisztán tartományi jellegű porosz bibliatársaság a mult esztendőben oly nagy mérvű tevékenységet fejtett ki, hogy buzgólkodására, több mint százezer teljes biblia és ötvenezer új testamentom talált utat a keresztyén családokba. Mit tesz ezzel ellentétben Róma? Az evangélium világító gyertyáját véka alá rejti, hogy az ne fénylőjön azoknak, kik a házban vannak. Am azért legyünk jó reménységgel, mert az igazság győzedelme biztos. Ime közvetlenül Rómában is erősbül az evangéliomi egyház s rövid időn fel fog épülni az impozáns német evangélikus templom is, melyre csak már ez ideig másfél-százezer korona gyűlt össze.

Csak aztán meglegyen a protestantizmusban is a hit és az erő, mely fenmaradásának alapfeltétele. Mert a hol a hittudatosság homályosul, szintelenül s a tetterő lankadni kezd: ott beáll kérelhetetlenül a hanyatlás és megbomlik az egység. A jövő az evangéliomé, még ha azt a szekták hirdetik is tisztán, hatalmasan. Ott van a svéd lutheránus egyház példája! Elbizakodva multjokban s történelmi vívmányaikban, tért engedtek a baptismusnak, a mely óriási hódítást vitt véghez az előbb szigorú és kizárólág lutheránus svéd államban, hogy ma már 550 templomban mintegy negyvenezer felnőtt tag s megannyi vasárnapi iskolás növendék dicséri az Istent baptista ritus szerint. No hát a szabad vallásgyakorlat ide haza mi nálunk is előreláthatólag igen élénk versenyt fog támasztani: annakokáért övedeztetek fel fegyvergyanánt Istennek lelki beszédét, ragadjátok kézbe a győzedelmi zászlót, a hitvallásokat és énekeljétek magasztaló zsoltárokat s dicséreteket, hogy az ellenség körül-

sánczolt bástyái, mint egykor Jérikó falai, a ti hitetek erejének engedve leomoljanak s reménységetek meg ne szégyenüljön.

A testvéri viszonyt pedig különösen nagy buzgósággal kellene erősítenie a protestantismusnak. Egyáltalában nem mutat atyafiúi indulatra az olyan eljárás, mely a testvér elnyomásával igyekezik saját magát érvényesíteni. Fájdalom, a németországi unió a tiszta evangéliumi reformált testvéregyházat mindig mostoha bánásmódban részesítette. Idézünk rá egy hangosan beszélő érvet. Van nevezetesen Németországban egy kegyeletes alapítvány, a „Mons pietatis,” melyet III. Frigyes választófejedelem tett még 1696-ban, 100 ezer tallért rendelve az igazi református vallás szükölködő tagjainak felségelésére, ref. templomok építésének előmozdítására és az egyházi szolgák javadalmának javítása czéljára. Ez a tőke későbbi járulékaival együtt idő folyamán annyira felszaporodott, hogy jelenleg a felhasználható jövedelmi összeg kereken ötvenezet koronára rug. Ámde ebből a summából azok, a kiknek a nemes lelkü fejedelem akaratahoz képest részesülniök kellene, édes-kevés segedelmet, csak morzsaléket kapnak s már nem egyszer visszaütötte a kezelő hatóság az inségben levő ref. gyülekezetek kérvényeit. Ugy látszik, ma már még kilátás sem lehet arra, hogy ez az alapítvány, eredeti rendeltetésére gyümölcsöztesse, miért is a ref. testvérek a porosz zsinathoz emlékiratot intéztek, csupán azt kérve, hogy elvalahára legalább lehetőleg tartassék szem előtt az alapító oklevél s hadd találjanak a szükölködő ref. egyházak is méltányos meghallgattatást és támogatást. Ime ilyen gyümölcssei is lehetnek az uniónak, legjobb tehát, ha mi idehaza maradunk továbbra is csak „édes testvérek.”

A külföld kiválóbb nevű protestáns halottai közül kell még megemlékeznünk dr. Lombardról, a ki Genf egyházi ügyeinek előbbrevitelében, világi férfiú létére, igen jelentékeny tevékenységet fejtett ki. Testvére volt a vasárnap megszentelésének kérdése körül oly sok sikerrel és odaadással működött Lombard bankárnak s anyagi jó helyzete mellett is igen szerény és alázatos szívű emberbarátnak ismerte mindenki. Az Ur meg is áldotta hosszú élettel. 92 évet élt és csendes, nyugodt álomban szenderült át az örökkévalóságba. Majdnem ilyen késő vénységben, 87 éves korában hntyt el Lausanneban Muralt E. professor, a ki előbb Szentpétervárt működött, mint az ottani németajku gyülekezet lelkipásztora. A schwerini lutheranus egyház pedig egyik oszlopemberének kidöltét gyászolja Kliefoth halálában, a ki tudvalevőleg szigorú felekezeti szellemben működött, mint a főegyháztanács elnöke. Mindhármójok neve a mi hazai protestáns köreinkben is többé-kevésbé ismeretes és így kegyelettel kívánunk áldást emlékezetökre.

○

APRÓSÁGOK.

A közelebbi napok eseményei között mindenesetre egyike volt a fontosabbaknak Justh Gyula és társainak az Ugron-Polonyi párttól való elszakadása. Megtörtént tehát az, a mi az egyházpolitikai küzdelmek óta előre látható volt: a szabadelvű függetlenségi elemek különválása a gyanusaktól. Ezeknek február 26-án értekezletük volt, melyen abbeli reményöknök adtak kifejezést, hogy úgy Justh Gyula mint társai a pártkörbe visszalépnek. Ugron Gábor ezen alkalommal azt mondá, hogy, a mennyiben a kiléptettek a ma hozandó határozat után

sem térnének vissza a pártba, akkor sajnálattal kellene konstatálni, hogy a néppárt mellett megalakult egy *Kálvinista függetlenségi párt* is. Ilyen alakulások mellett Magyarország politikai érettsége tönkre volna téve stb. Erre a zavaros beszédre azt mondja a M. H., hogy ez őszinte ugyan, de se bölcsesség se igazság nincsen benne. Mindenki tudja, hogy a kiléptettek vegyesen reformátusok és katolikusok, eszök ágában sincs felekezeti politikát csinálni, csak az a bünök, hogy — szabadelvűek. *A protestáns egyházak* mind a mai napig bele nem avatkoztak az egyházpolitikai küzdelembe, még véleményt is alig mondtak; türtek, hallgattak sőt elfogadták az azokból főleg reájuk háruló nehéz terheket, csupán *ama szabadelvűség miatt, melynek annyi dicsőséges jelét adták a multban és jelenben.* És most előáll a szatmári képviselő s a reformátusokat mint békebontókat akarja feltüntetni a világ előtt! Meg kell oldnia saruját a szatmári képviselő urnak, ha a reformátusok ellen akár keresztes háborút indítani!

*

A magyar parlament nem valami épületes jelenetek színhelye volt a mult héten. Bizalmas körben tett nyilatkozatok is a ház asztalára kerültek benne. Ha ez így fejlődik tovább-tovább, akkor az igazi politikusok már csak egy szócskával mernek nyilatkozni egymás között, s ez az egy szócska a rövid és velős: Ühüm leend. Némely honatyákat az o. gyűlésen még szemtől szembe is meghazudtolnak. A gyönyörű helyzet körülbelül ahhoz hasonlítható, melyet Szerémi György, II Lajos és János királyok házi káplánja ír le Gáspár káplánnal való összetűzéséről. Mikor ugyanis a jó Szerémi a fel-fuvalkodott papnak némely igazságokat szemébe mondogatott ez e szavakkal kiáltott reá: Hazug tested, lelked! Szerémi így írja le emlékiratába a további jelenetet: Én ismétellem a mit mondtam, avval üstökön kaptam s meg-raktam a hogy birtam, *ő is engemet a hogy birt; hanem isten után ő volt alul, én meg felül.* Bizonyára mosolyogva olvassuk ezt, a mint majd mosolyogni fog az utókor egyik másik politikusnak mai nagyon olcsó dicsőséggel járó viselkedésén!

*

Schönborn gróf prágai érsek római útja, ugy látszik, nem járt azzal az eredménnyel, a mit az osztrák püspöki kar ettől az utazástól remélt, sőt valóságos kudarczról is beszélnek, mert a püspöki kar tekintélyének rovására eső u. n. keresztyén szociálista mozgalom ellenében a curia nem hajlandó megadni a kívánt támogatást. Rampolla bíboros és a jezsuita generális állják útját a pápai elhatározásnak. Ennek folytán a pápai áldás marad ugy, a mint meg lett telegrafálva. Meg lesz-e a kívánt eredménye, az más kérdés. Mert még a pápai abszoluczióknak sincs meg az a hatása, a mit a jámbor dogmatikusok tanítanak. Erre éppen egy *tulvilági* példával szolgál a buzgó katolikus Szerémi, a ki edig még a töröktől sem [idegenkedett annyira mint a protestánsoktól. Az esemény színhelye — a purgatorium. Egyszer egy katona, a kit a pápa felmentett volt, a mint a pater beszéi — *a lángok közt találkozott egykori barátjával. Kérdi tőle miért ég ő is itten holott a pápa felszabadította. De isten nem egyezett bele,* volt a válasz, azért im elkárhoztam. Rampolla bíboros úr politikai garázdálkodása felett is nem sokára „napi rendre” tér az isteni gondviselés!

*

Tisza István legújabb beszédéről nagy elismeréssel szólnak a lapok. Beszédének egyházpolitikai részében reámutatott az 1892. évi májusi tárgyalásra mint

fordulópont. Ekkor Apponyi is kifejezte azt a véleményt, hogy a *quieta non movere*-t követni nem lehet, hanem meg kell oldani a kérdéseket. Ekkor történt, hogy az Irányi-féle javaslatot a kormány is magáévá tette. A házasság formájának kérdése akkor még háttérben volt, s az volt a vélemény, hogy az 1868. törvény még fenntartható. Történt azonban, hogy a főrendiház budget vitáján a primás a 68-iki törvény revisióját hangoztatta. Lehetetlen volt tehát szemet hunyni az előtt, hogy a primás is felvenné a harcot, ha a revizio meg nem történnék. Ezért tűzte ki a szabadelvű párt zászlójára az egyházpolitikát, és nem kortesfogás céljából, a mint vádolni nem átalják.

Mikor Wlassics, a vallás és közokt. miniszter a képviselőház márczius 1. ülésén szólni kezdett, Polónyi így kiáltott felé: Halljuk a nagy imádkozót. Mire a miniszter így válaszolt: Ha most imádkoznám, leginkább azért imádkoznám, hogy P. ur jobb utra térjen. Attól lehet félni, hogy ezért a nyilatkozatáért megharagusznak a miniszterre — a *szoboszlói anyapártiak!*

A mostani pártbomlások és alakulások némely politikuskainknál igen kedvetlen kedélyhangulatot idéznek elő. Egyik-másik a magyar parlamentet plane váluton levőnek állítja s azon nyilatkozatra ragadtatja magát, hogy a nemzetnek kezd nemcsak az országgyűlésbe, de egyáltalán a parlament intézményébe és a parlamentáris kormányzatba vetett hite megingani. Uram! ne vigy a kísértetbe. Az egészből annyi az igaz, amennyit Komjáthy Béla őszintén elmond az országgyűlésen, t. i. hogy ha az ellenzéken az a modor, mely sokak részéről mindennapivá vált, nem lett volna annyira tulhajtott és *izléstelen*, mi (már t. i. az ellenzéki képviselők) sokkal inkább előtérben állanánk a választók előtt. Ezzel fejére ütött a a szegnek — a nevezett képviselő. Valóban, ez a modor az, a mely már előtűnk szegény vidéki választó polgárok előtt is utálatossá lett s a melyről joggal mondhatjuk el azt, hogy — *ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.*

Ezeknek a „modortalan“ politikuskainknak a hangja, nem tehetek róla, a nagy biborosnak: Pázmánynak stílusát juttatja eszembe. Gomarus (hollandi ref. theologus) ellen például így irt: e patvarkodó kalvinista... még a bika alatt is borjut keres... az mi ártatlanságunkat akarja az magok büzében és bűnében keverni... De ha lóbőr nem volna, méltán meg kellene pirulni orcájának, mikor ezt csacsogja. Alvinczi Péterhez meg egy helyen így szól: Nem vagy még liber Baro, Alvinczi uram, hogy szabad legyen neked mindent ki okádnod mi reánk. Nem folytatom tovább az idézést, sem nem közlök szemelvényeket „a tisztelt képviselőház“ egyik-másik vezérférfiának beszédeiből; mert ugy is mindnyájan tudjuk, hogy lehet birni a Pázmány kiméletlen nyelvét, annak — talentoma nélkül is!

Csáky Albin gróf, a volt cultuszminister is szót emelt a költségvetési vita alatt. Az az éleslátás és melegség, mely beszédét jellemzi, egész felvidámítja az olvasót azok után a beszédek és szénák után, melyeket némely képviselők rögtönöznek a t. házban. Felveti azt a kérdést is, hogy hát a szabadelvűek, hogy állanak a néppel? A nép, ugymond, egy összefogalom. Az a része, mely az intézmények célját, jelentőségét, horderejét megérti: ez a nép már eddig is mellettünk nyilatkozott. A nép ama másik részének, a mely nem érti meg ezeket

a kérdéseket, magatartása attól függ, miképpen vezetetik, vagy miképpen vezettetik félre. Ha azok, a kik erre leginkább hivatottak, megmagyarázzák ennek a népnek, az intézmények célját, lényegét, hogy ez intézmények a vallást nem érintik, hogy a hitbeli kötelességet ezentul mindenki saját vallásbeli meggyőződése szerint teljesítheti, *sőt köteles teljesíteni az egyház rendelkezése szerint*, ha megmagyarázzák a népnek a Megváltó szép szavát: Adjátok meg a császárnak a mi a császáré s Istennek a mi az Istené, akkor a nép ezen része is készséggel meg fog nyugodni az új intézményben. Hogy a felvilágosítás e neme lehetséges, *ezt a külföld kath. államainak példái bizonyítják*, mert ha az nem volna lehetséges, miképen történnék az hogy pl. Belgiumban, vagy Bajorországban a katolikusok megtudnak félni a polg. házasság intézményével. De ha azok, a kik a népet felvilágosítani hivatvák, ezt különféle rémképekkel ijjesztik, neki azt mondogatják, hogy az új intézmény következménye az lesz, hogy a templomok becsuktnak, hogy még az egyesek örök üdvössége is kockára lesz téve: akkor, igen is, bajok támadhatnak, de akkor e bajokért nem mi vagyunk felelősek, a kik az intézményeket létesítettük, de igen is, *felelősek azok, a kik a népet helytelenül, hamisan sőt lelkiismeretlenül informálják.* A fuzióról is beszélt aztán, a mivel mi azonban nem foglalkozhatunk.

Gróf Csáky A. után Kovács Albert, a bpesti theol. akadémia tanára következett. Beszédéről az egyik lap azt a megjegyzést teszi, hogy csodálatosan hangzott gróf Csáky művelt uri emberhez illő tonusa s azt a benyomást tette, mintha valaki kiveri a kalapot annak a kezéből, a ki éppen udvariasan köszön neki. Szellemes bon-mots-kal is szolgált. Grünwald Béla azt mondta volna Tisza Kálmánról, hogy mindig csak *szolgabíró* maradt; nos, hát Bánffy Dezső mindig csak *pandurkáplár* lesz. Ezek után azt lehetne kérdeni, hogy Kovács Albert mi marad mindig? Nos hát Kovács Albert mindig csak — *mendikans* lesz!

B. D.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Rövid hírek.** *Dóczi* Imre főgymnasiumi igazgató, mint a debreczeni tanári kör elnöke, a kör tagjait az állami főreáliskola tanári termében f. hó 9-én 5 órakor tartandó gyűlésre hívta össze. E gyűlés tárgya leend az *ügyrend megállapítása*, továbbá *középiskolai kérdések*, előadja *Dóczi* Imre s mint iapunk más helyén említettük, *Géresi* K. előadása az *orosz tanügyi viszonyokról*. — *Tóth Sámuel* egyhk. főjegyző jubileumára vonatkozó indítványt, a mely lapunk legközelebbi számában s a budapesti Prot. Egyh. és Isk. Lapban tétettek közzé, ugy látszik, széles körben helyesléssel fogadják. Legközelebb az erdélyi Prot. Közlöny is „nagy örömmel emlékezik meg az indítványról s szívesen csatlakozik hozzá. — *A középiskolai tanárok tanulmány-utjának* vezetésével, a mely a f. 1885. év december elejétől 1896. január közepéig terjedő időre van tervezve, Wlassics miniszter dr. *Goldzieher* Ignác budapesti egyetemi r. tanárt és *Platz* Bonifác szegedi tankerületi főigazgatót bízta meg. Megemlítjük, hogy a debreczeni főiskola veterán tanára *Kovács* János, egykor huzamos ideig tartózkodott Egyiptomban s ott szerzett tapasztalatainak közlése által is különös érdeket tud kölcsönözni mai

napig természetrajzi tanításainak. — *Pappszász György* volt országgy. képviselő, az alsó-borsodi egyházmegye tanácsbírája hunyt el a napokban férfikorának derekán 49 éves korában Selyeben (Abauj-Torna) s lett elhunytá által befejezője egy igazán megrendítő családi tragiédiának. Nem régen halt el egyetlen fia, kinek ravatalánál a kétségbeesett édes anya önkézével oltotta el életét. Az édes apa sem bírta e kettős csapás súlyát s rövid idő múltán elköltözött szeretteihez tért, hátra hagyva három felnőtt leányát. Isten oltalmazza a mindenüket vesztett árva leányokat!

— **Nyugdíjügy a debreczeni ref. főiskolában.** *Karai Sándor* főgymn. tanár, a debreczeni ref. főiskolai tanárkarnak az országos tanári nyugintézetbe való belépése alkalmából szükségessé vált előmunkálatokat kidolgozta, a fennálló tanári nyugdíjintézet jövődöbeli átalakítását és újjászervezését, illetőleg megszüntetését célzó valószínűségi s egyéb számításokat, valamint a theologiai tanárok ellátását biztosító új alapszabálytervezetet elkészítette; a főiskolai tanári nyugint. közgyűlés pedig mindezeket elfogadta s ezek alapján az előterjesztést részint a főiskolai gazdasági tanácsnál, részint az egyházkerületnél megteszi. A hónapokat igénylő fáradságos munkálatok elkészítéseért a közgyűlés *Karai Sándor* nyug. jegyzőnek a matematikusnak köszönetet mondott s 100 frt tiszteletdíjban való részeltetését hozza javaslatba. E munkálatok eredményeinek közérdekű részeiből lapunk mai számában közöljük a főisk. gazdasági tanácshoz intézett előterjesztést.

— **A debreczeni ev. ref. főiskolai énekkar** folyó márczius 5-én tartotta szokásos évi emlékünnepejét, kegyes alapítóinak: Nagy József, Vecsei Imre, Magyar Gábor és Kegyes Juliánna stb. emlékezetére. Az ünnepélyen a városi közönség, különösen a hölgyek igen nagy számmal jelentek meg. Ott láttuk többek közt az egyik alapító, Vecsei Imre fiait családjukkal, Vecsei Imre városi tanácsnokot és Vecsei Zoltán nagybirtokost, a főiskolai tanárok közül Csiky Lajos, Sass Béla theol., *Karai Sándor*, Dr. Gulyás István gymnásiumi, dr. Bacsoni Lajos jogak. tanárokat, Márk Endre ügyvédet, a városi dalegylet elnökét stb. Az ünnepély fénypontját, mint máskor is, *Balogh Ferencz* hittanár, mint énekkari felügyelő megnyitó beszéde képezte. A tudós férfiú lelkes beszédben vezette vissza a közönséget az énekkar eredetéhez, a melyet *egészen debreczeni alkotásnak* tart, s mely Debreczen egyik főbirájának nagytehetségű fia, *Maróthi György* tanárnak köszönheti keletkezését, a ki 1738-ban lépett a kollegium egyik tanszékébe. Ő volt az, a ki az 1739—40-ben pusztított pestis idején, a mely 8700 lakost söpört el a városban és a mikor a tanításnak e miatt szünetelnie kellett, saját házához hívta a kiválasztott diák ifjakat s ott tanította őket a vigasztaló zsoltároknak négyes hangon való éneklésére. E bús korszakban született meg itt a „szóbeli zene,“ a mint akkor a művészi éneklést nevezték. Ekkor szervezte *Maróthi*, a mint a vész elmúltával a kollegium ajtai ismét megnyitáltak, a Cantust s ennek számára nyomatta ki „*A zsoltároknak négyes nótájik*“ cím alatt 1743-ban az első énekkari vezérkönyvet, hozzá csatolván az összhangzatos éneklésről szóló „rövid tanítás“-t. Ez az első tankönyv azon században négyszer jelent meg Debreczen nyomdájában. Ugyancsak *Maróthi* a zene meghonosítására is tett kísérletet s e célból Domokos Márton főbíróhoz levelet (ez maig is megvan) intézett, melyben azt is előadja, hogy *Szeremlei Sámuel*, akkori nagy tekintélyű városi tanácsos is helyesli a tervet, hogy t. i. 10—12 tagból álló zenetársulat állíttassék s „jutalom-

dijacsák“ szereztessenek. Így vált lehetővé az, hogy a mi templomunkban megzdndült a zsoltárok négyes dal-lama kétszáz évvel azután, hogy *Marot* Kelemen, az első francia zsoltárfordító, 1542-ben, mint száműzött, Genfben hallotta saját zsoltárait énekelni a templomban, hol Kálvin predikált. E régi alkotás, a debreczeni énekkar azóta több kegyes alapító támogatása által folyvást tovább fejlődik, a miben kiváló érdeme van épen a buzgó felügyelő tanárnak, a kinek vezetése alatt s lelkesítő beszédeire több mint 10,000 frttal szaporodott az énekkari alapítványok összege, csaknem kizárólag debreczeni polgárok bőkezűsége folytán. Az ünnepély többi pontjai is érdekesek és élvezetesek voltak; különösen dicséret illeti az énekkart s annak vezetőjét, *Mácsay Sándor* ének- és zenetanárt a szabatosan előadott s jól kiválasztott énekdarabokért. Igen jól sikerült *Kálmán Gyula* 1. jh. és *Fehér Gyula* 3. th. szavalata is; utóbbi egészséges humorával hosszas derűltésgben tartotta a közönséget. *Sáfrány Lajos* jóigyekezetű th. ifju felolvasása töltötte ki ezeken kívül a programot, a melyet derűtt hangulatban hallgatott végig a hálás hölgyközönség!

— **A főiskolai hittanszaki önképző társulat** 25 éves fennállása emlékére *jubileumi ünnepélyt* rendez hétfőn folyó hó 11-én a főiskolai díszteremben. Az ünnepélyre a meghívók már szétküldettek és pedig úgy a vidékre, mint helyben a városba. Az ünnepélyt *Balogh Ferencz* theol. akad. tanár beszéde nyitja meg, ki mint a társulat egykori létrehozója, s hosszú időn keresztül felügyelő tanára, bizonyára érdekes adatokkal rendelkezik az egylet történelmére vonatkozólag. *Jánossy Zoltán* gymn. s. tanár alkalmi költeményét *Lencz Géza* esk. fel. szavalja, *Juhász László* 4 th. ki az egész 25 év történetét megírta, ezen történetből különösen a társulat lapjára a „Köz-löny“-re vonatkozókat fogja felolvasni. Az ünnepélyt az énekkar darabjai kezdik meg és zárják be. Ezen alkalomra a hittanhallgatók több vidéki vendéget is várnak, különösen azon lelkészeket, akik valamikor szorosabb viszonyban állottak a társulattal s általában akik érdeklődnek az ifjusági törekvések iránt. Épen erre tekintettel már a meghívón jelezve van az esteli társas vacsora, mely az ünnepélyt berekeszti, s erre való tekintetből tartatik az ünnepély is hétköznap. Ugyanazért ha tévedésből a lelkész urak közül nem kapna is meghívót valaki, lapunk utján kéri őket a hittanhallgatók a megjelenésre. Az előkészületek már régebben folynak, többek közt a társulat lapjának, a „Közöny“-nek jubilaris száma jelenik meg, melybe a 25 év alatti felügyelő tanárok, elnökök és szerkesztők irtak emléksorokat. Az emléksorok igen érdekes, részben tudományos, részben alkalmi tartalmuak. A jubilaris szám díszes alakban meg fog küldetni minden előfizetőnek. — A jubiláló társulat iránti érdeklődést bizonyára többen ki fogják mutatni megjelenésük által, mert ez ünnepély csak úgy lehet valóban lélekemelő, ha abban a 25 év nemzedéke lehetőségig együtt lesz. (Z.)

— **Joó István** egyházkerületi középiskolai felügyelő dicséretes buzgalommal lát hozzá nagyfontosságú új tisztség betöltéséhez. A közelebb lefolyt pár hét alatt tanulmányutat tett a végből, hogy néhány kiválóbb hazai és osztrák gymnasiumot meglátogasson. Budapest fő- és székvárosban több állami és kir. főgymnasiumot tekintett meg a mondott célból s egyes kiváló tanférfiakkal alkalma volt némely fontos és napirenden lévő középiskolai kérdés beható és felettebb tanulságos megbeszélésére. A magyar fővárosban 10 napot töltvén, Bécsbe az osztrák fővárosba rándult át, hogy az osztrák középiskolák újabb fejlődéséről is közvetlen tájékozást sze-

rezzen. S habár a merev bürokratizmus váratlan akadályokat gördített elébe, amennyiben a gymnasiumi direktor a Landes-Schul-Inspektorhoz, az utóbbi ismét az osztrák kultusz miniszterhez, ez az Ő felsége személye körüli miniszterhez utasítá egy pár gymnasium megtekintésének kieszközlése végett, úgy hogy végre is Wlassics magyar közokt. miniszter távirati ajánlata alapján nyerte meg az engedélyt, befutva mégegyszer felülről lefelé a jelzett hivatali fokozatokat; — mindemellett végre is alkalmat nyervén néhány bécsi gymnasium megtekintésére, összehasonlításokat tehet a két főváros középiskolái között, a mely összehasonlítás, a mint előre is jelezhetjük, eredményében eléggé megnyugtató lehet ránk nézve. Joó István felügyelő ez alkalommal különösen a nyelvtanításra irányozta figyelmét. Bécsben 6 napot töltvén, az ott tapasztalt s fentebb érintett nehézségek miatt ezuttal le kellett mondania azon tervéről, hogy egyuttal Grácba és Prágába is ellátogasson. Lapunk t. olvasóinak lesz alkalmuk a felügyelő megfigyeléseinek érdekes eredményeiről közvetlen előadás alapján részletes tájékozást nyerni.

— **Az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézet alapszabálytervezetét** Szász Domokos püspök bizottsági elnök elkészítvén s a konvent által küldött bizottságban letárgyalatván, ez által oly stádiumba jutott a fontos ügy, hogy végleges megoldása most már remélhetőleg minden nagyobb nehézség nélkül be fog következni. Mielőtt a javaslatot egész terjedelmében közölnők, már most röviden ismertetjük a következőkben: Az országos intézet az özvegyek és árvák segélyezésére fog szorítkozni, a lelkészek nyugdíjazásának mellőzésével. Az intézet kötelezett tagja minden rendes- és körlelkész. Tagjai lehetnek a theol. tanárok is, ha a feltételeket vagy maguk, vagy a tanintézetet fentartó testületek teljesítik. A tagok özvegyei, a mennyiben néhai férjök *öt* beszámítható szolgálati évvel birt, *egy és ugyanazon összegű évjáraadékból részesülnek.* Az árvák azonban, néhai atyjok szolgálati idejére való tekintet nélkül, szintén egyenlő segélyben részesülnek. Az özvegyi évjáraadék összege egyelőre évi 250 frtban állapítatik meg, mely összeg azonban 10 év múlva feljebb is emelhető. Az árvák neveltetési, esetleg gyámolítási segélyösszege, ha csak atyátlanok, egyenként 50 frt, ha szülőtlének 75 frt; de ez összeg csak 6—6 árva részére folyósítatik s így ennek összege 300 frtot, illetőleg 450 frtot egy családra nézve meg nem haladhat. Megszűnik a segély, ha a fi-árvák 20, a nő-árvák 18 évet betöltöttek vagy házasságra léptek; de a keresetképtelenek ezentúl is részesíthetők segélyben. A gyámintézeti alap áll: 1. A gyámintézeti tagok által fizetendő s évi fizetésök 10%-ában megállapított belépési járulékból. 2. A gyámintézeti tagok által fizetendő s évi fizetésük 2½%-ában megállapított évi tagdíjakból. 3. Az orsz. ev. ref. közalap jövedelméből e célra tőkésített összegből, továbbá az orsz. ev. ref. közalap tőkéjéből adandó 100,000 forint tőkeösszegeből, mely 25—25,000 frtos évi részletekben 4 éven át tétetik folyóvá. 4. Az orsz. ev. ref. közalap évi jövedelmének 10%-ából, a mennyiben ez évenként 30,000 frtot meg nem halad. 5. E célra teendő alapítványokból vagy adományokból. Végül fontos az, hogy az ezután választandó lelkészek az illető egyházmegye hasonló intézetébe is beléphetnek, a már alkalmazásban lévők pedig azokban megmaradhatnak s azok előnyeit is élvezhetik.

— **A közoktatásügyi tanács reformálása** céljából Wlassics miniszter enquetet hívott össze, melynek a következő kérdésekre kell feleletet adni: 1. Mi legyen

a feladata az orsz. közokt. tanácsnak, tekintve tanügyünk összeségét? 2. Megfelel-e a tanács mai szervezete feladatának, s ha nem, hol rejlenek a baj okai, a szervezet alapelveiben vagy részleteiben-e? Milyen jelenségekben nyilvánulnak a szervezet hibái, figyelemmel mind a közokt. kormányzat, mind az iskola igényeire? 3. Mily irányban kell haladnia a reformnak: a) a tanács hatásköre és felelőssége, b) teendőinek minősége, c) tagjainak összeállítására és d) működésének gyakorlati szabályozása tekintetében? E kérdéseken kívül is mindenki szabadon nyilváníthatja véleményét.

— **A tanfelügyelőket** tanácskozássra hívta össze Wlassics miniszter a végből, hogy a mint azt a középiskolákra nézve is tervezi, a népoktatás felett való felügyelet tökéletesebbé tételének módozatai felől velők értekezzenek. Ugy a főigazgatók, mint a tanfelügyelők irodai teendőit lehetőleg a legcsekélyebbre akarja a miniszter leszállítani, hogy annál több idejük és alkalmuk legyen az iskolákat meglátogatni. Behozni akarja továbbá a miniszter a *járásai tanfelügyelők* intézményét, a mely célra tanítók, tanítóképző intézeti, esetleg középiskolai tanárok lennének némi díjazás mellett alkalmazhatók, a kiknek feladata lenne a népiskolákra járasonként felügyelni. Az értekezlet épen most van együtt. Ohajtjuk, hogy eredménye legyen.

— **Elismerés a protestánsoknak.** A képviselőházban folyamatban lévő költségvetési vita alkalmával, minthogy a kormány általános politikai irányának bírálatáról van szó, az egyházpolitika is folytonos szóbeszéd tárgyát képezi. Különösen érdemesnek tartjuk idézni Vargics Imre képviselő beszédjéből azt a részt, a mely a nemzetiségi kérdéssel kapcsolatosan, a protestánsok megítélésére vonatkozik. „Az egyes felekezetek nálunk, a katolikusokat kivéve, kiknek önhibájukon kívül nincsen autonómiájuk, autonómiával bírnak. Ezen autonómiából kifolyólag joguk van — ugymond — iskolákat, tanintézeteket felállítani. Ezzel a protestánsok éltek is; vannak középiskolák és kívánom, hogy a debreczeni főiskola maholnap egyetemmé nője ki magát. De egyet nem hallottam még: hogy t. i. a protestáns hívek, névszerint a *helvét hitvallásnak iskoláitól felleltük volna államiségünket és nemzetiségünket. Nem csepegtettek be ott a fiukba soha magyar állam elleni gyűlöletet; és bárhány iskolát fognának is felállítani, mi katolikusok szívesen foguók üdvözölni, mint kulturánk előhaladásának eszközeit.* Ha ellenben a románok iskoláit veszem, én azon iskolákat is sokallom, a melyekkel bírnak. És ők iskoláikat még szaporítani is akarták, de hát ez hajótörést szenvedett, ha jól emlékszem, a kormány ellenzésén. Ha már most ők azt mondanák, hogy mi is felekezet vagyunk, gör. keletiek, mi is akarunk középiskolákat felállítani (sajnos, van is nekik): én zavarba jönnék, hogy mi uton-módon és mily jogczim alatt, de az ilyen iskola felállítását, a hol a felekezet csak czégér és a nemzetiségi aspirációk a valódi és főczél, én ily középiskoláknak a felállítását kereken megtagadnám.“ Jól eső örömmel jegyezzük fel ez igaz és nemes szavakat egy elfogulatlan és liberális katolikus hazafi részéről, mert bizonyosságát látjuk ebben annak a vigasztaló és megnyugtató ténynek, hogy Magyarországon sem enyésztek el még azok a nagy nemzeti hagyományok, a melyek vallásfelekezeti különbség nélkül egyesítették mindenkor a hazafiakat a nemzeti és szabadsági eszmék védelmére és szolgálatára és a mely nagy nemzeti tradíciók erejéből emelkedett fel a magyar nemzeti állam mai épülete is. Vargics képviselő azon igaz magyar katolikus hazafiak utódjai közé tartozik, a kik a protestánsok vallás-

szabadsági és önkormányzati jogaiért együtt küzdöttek protestáns testvéreikkel, a humanizmus és a közhaza érdekében azok táborával szemben, a kiknek az Eszterházy Miklós Mórinczok, Zichy Nándorok a Schöpfer-Steiner etc. érdekeltséggel együtt egyenes, Apponyiék és az Ugronok oldalági leszármazóik. A mig Vargics-féle katolikus hazafiak lesznek, pedig hál istennek, még az ilyenek képezik a magyar kath. értelmiség zömét, nincs okunk félteni sem a lelkiismereti szabadság, sem a magyar nemzeti állam ügyét. De óvatosak legyünk nyílt és titkos ellenségeinkkel szemben, mert ma veszélyesebbek, mint valaha voltak.

— **György Endre** jeles publicisztánk igen érdekes felolvasást tartott a fővárosban a romániai csángókról s általában a magyarság viszonyairól Romániában. Kimutatta, hogy a Romániába való kivándorlás hazánkból a román nyelvű intelligencia és a székely lakosság köréből indul ki. Az intelligens elemek kivándorolnak, mert itthon nem bírják meg a versenyt, a székelyek pedig, mert ott jobb megélhetési viszonyok vannak. *De arra nincs eset, hogy román paraszt kiköltöznek.* A magyarok számát Romániában 200,000-re teszi. Tehát nincs oly számarányuk ott, mit nálunk az oláhoknak; de a romániai magyar sokkal nagyobb súlylyal bír, intelligenciájánál s szorgalmánál fogva. Csakhogy a magyar ott nem érvényesítheti nemzetiségét, a meny-nyiben nyelvével sem az adminisztráció, sem az igazságszolgáltatás körében nem használhatja, mint nálunk a román; s minthogy Romániában csak állami iskolák vannak román tannyelvel, még a hittant is román nyelven kell tanítani, holott a román kath. és prot. lelkészek és gyermekek nem értenek e nyelven. Sőt ujabban a magyar papok el vannak tiltva, úgy hogy a szegény nép még a vallás vigaszától is meg van fosztva, a milyen barbár eljárás sehol sincs a világon. Ily körülmények közt a magyarság ott pusztulásnak van kitéve. És mégis *Urechia* urék kiabálnak Európaszerte magyar sovinizmusról! Különben maga *Lahovary* román külügyminiszter megmondotta ezekről az urakról, hogy ők ugyanazon dolgot a határon belül patriotizmusnak, a határon kívül sovinizmusnak nevezik.

— **Géresi Kálmán** főisk. tanár Oroszországban szerzett tapasztalatairól márczius 8-án a Csokonai-körben nagy közönség előtt érdekes előadást tartott; márczius 9-én pedig a debreczeni tanári körben fogja ismertetni az orosz tanügyi viszonyokat. Megemlíthetjük egyúttal, hogy Géresi hazaérkezésének öröme közeli ismerőseinek és barátainak szűkebb köre szépen sikerült kedélyes estét rendezett a Bikában. Géresi egyéniségének népszerűsége és közkedveltsége az oka annak, hogy ez a „szűkebb kör“ is körülbelül 34 tagból állott, a kik városunk legelőkelőbb elemei s az értelmiség különböző osztályaiból kerültek ki. Ott láttuk az ünnepelt körül *Orosz István* tanítókat, *Szell Farkas* kir. táb. tanácselnököt, *Cserna Vincze* kir. főügyészt, *Igyártó Sándor* törvsz. elnököt, *Kölcsey Sándor* kir. táb. bírót, *dr. Kósa Zsigmond* kir. ügyészt, *Fráter Barna* főszolgabíró, *Dicsőfi József* és *Szele György* lelkészeket, *dr. Öreg János* akad. és *Dóczi Imre* gym. igazgatókat, *Szilágyi Károly*, *Szabó Antal*, *Des Combes Henrik*, *dr. Nagy Lajos*, *Szilágyi Imre*, *Magyary Miklós* (Székelyhid) ügyvédek, *dr. Nagy László* és *dr. Simonffy Béla* kir. alügyészeket, *dr. Tüdős Kálmán*, *dr. Somogyi Zoltán* orvosokat, *dr. Uy Kálmán* ezredorvost, *Tóth Béla* gyógyszerészt, *Szántory Dezső* és *Racsek János* földbirtokosokat, *dr. Erdős József* theol., *dr. Baczoni Lajos* jogakadémiai tanárt, *Kovács Lajos* h. képezdei igazgatót,

Elek Lajos, *Sinka Sándor*, *Karai Sándor*, *dr. Varga Bálint* gymn. tanárokat, *Rózsa Sándor* főisk. háznagyot, *Veszprémy Károly* ellenőrt stb. A lelkes és vidám hangulat melegsége kárpótlásul szolgálhatott az ünnepeltnek a dermesztő orosz klíma után. t—ó.

— **A felső-alsó-józsai ev. ref. egyháztanács** Felső-Józsán az eddigi szűk és alacsony menyezetű, elavult s a gyülekezet egészségére isteni tisztelet alkalmával nagyon káros hatással levő imaháza helyett, a népesség arányának megfelelő új templom építtetését határozta el s e nemes cél kivételére az egyháztagokat szegénységköhöz képest rendkívüli építkezési adóval kellett megterhelnie. De mivel ezen két kézi munkája után élő ev. ref. hitközségünket annyira megadóztatni nem lehet, hogy a tervbe vett új templomot egészen önerejükön felépíthessék: az országos ev. ref. egyházi közalapból e célra kérendő segélyen kívül az ide be vándorlott és letelepült szegény nép származási helyeinek és egyházkerületünk egyházainak segélykérelmőkre történendő kegyes adományait is számításba vették. Ennek eszközésére a nevezett egyház előljárósága kérő leveleket küldött szét az egyes gyülekezetekhez. Ügyüket az esperesi hivatal is hathatósan ajánlva az egyházak megérdemelt pártfogásába. Teljesen reméljük, hogy a valóban segélyadományra utalt gyülekezet kiáltó szava nem hangzik el hiába, hanem kegyes meghallgatásra talál úgy az egyes egyházaknál, mint tehetősebb hitsorsosainknál.

— **T. olvasó közönségünk**ől úgy a mult, mint a folyó évi díjjal hátralékban levőket tisztelettel kérjük fel, hogy szíveskedjenek a lap díját a kiadóhivatalhoz mielőbb beküldeni.

Szerkesztői üzenetek.

R. K. K—a. Végtelen sajnálatomra előbb nem jöhetett, mint hogy megérkezésekor már minden sorát kiszedve s összeállítva volt. Érdekességéből azonban mitem vesztett ez által. Fogadd szíves köszönetemet. — **F. Gy. K—ó.** Becses levele s küldeménye nagyon megörvendtetett. Bízalommal nézek a jövőre elébe, várva az ígért becses sorozatot. — **S. F. K—i.** Szíves érdeklődése nagyon lekötelez; legyen szabad továbbra is kérem. — **S. L. K—ó.** Tartalmas cikkének nagyon megörültünk; a jövő számban mulhatatlanul közöljük. — **N. S. Á—a.** Mihelyt annyi időm lesz, levelet írok. A kérdéses ügyet a legőszintébben karoljuk fel; de siettetni, mint hogy azzal épen az ügynek árthatnánk, nem látszik tanácsosnak. A kérdés fel van vetve s ez által alkalom van az előzetes megfontolásra; csak arról kell majd gondoskodni, hogy valaki az egyházkerületen szóba hozza, a mi azt hiszem, önként is bekövetkezik.

TARTALOM-JEGYZÉK: A „papi özvegy- és árvaház“ eszméjéhez. Justus. — Tárca: Alkalmi visszaemlékezések. Révész Kálmán. — Uti emlékek. Sinka Sándor. — Tanügy: Az érettségi vizsgálati utasítás ügye a tiszántúli ev. ref. gymnasiumokban. — Az országos tanári nyugdíjintézet ügye a debreczeni főgymnasiumban. — Tanítóképezdénk új berendezése. Orosz István. — Az evang. theologiai tudományos fokozatokról Ausztriában. B. L. — Közéletünk: Egy gyakorlati kérdés. Ecsedy Károly. — Külföld: Mi ujság a külföldön? — Apróságok. B. D. — Külföldi élekek. — Szerkesztői üzenetek.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.